A MURA RÉGIÓ ETT településeinek közös turisztikai marketing stratégiája

Projekt cime: Two rivers, one goal HUHR/1601/2.1.2/0004

Tartalomjegyzék

1. Vízió és küldetés – a stratégiai célok meghatározása 5
2. A MURA ETT területének rövid bemutatása, a társulás településeinek elhelyezkedése 6
2.1. A Mura ETT megalakulása, területi lehatárolása 6
2.2. A Mura ETT területének természetföldrajzi jellemzése 7
2.3. A Mura ETT területének társadalmi-gazdasági helyzete, piaci környezete 9
3. Turisztikai helyzetelemzés 14
3. 1. A turizmus nemzetközi trendjeinek bemutatása 14
3.2. A turizmus jelentősége Magyarországon 17
3.3. A Nyugat-Dunántúli Turisztikai Régió pozicionálása a hazai turisztikai piacon 22
3.3. Horvátország turizmusának általános jellemzői 24
3.4. Međimurje megye turizmusának jellemzése 25
3.5. A MURA ETT turisztikai kínálatának elemzése 26
3.6. A MURA ETT térségének vezető turisztikai termékei 72
3.6.1. Vízi turizmus, horgászturizmus 72
3.6.2. Kerékpáros turizmus 72
3.6.3. Falusi turizmus 73
3.6.4. Borturizmus, gasztronómia 73
3.6.5. Ökoturizmus 74
3.6.6. Kulturális turizmus 75
3.6.7. Vadászturizmus 76
3.7. A MURA ETT vezető turisztikai termékének meghatározása 76
3.8. A MURA ETT turisztikai infra- és szuprastruktúrája 77
4. A térség SWOT analízise 80
5. Kapcsolódási pontok egyéb turizmusfejlesztési stratégiákhoz, koncepciókhoz 83
6. Marketingkörnyezet 85
6.1. Versenytárselemzés 85
6.2. Partnerelemzés 86
7. A márkaépítés javasolt lépései, a MURA ETTT turizmusfejlesztésének mérföldkövei 87
7.1. A helyi potenciálon alapuló turisztikai termékekre és marketing tevékenységre alapuló fejlesztési elképzelések 87
7.2. Közös kép, (arculat) kialakítása 88
7.3. Elosztási csatornák 89
7.4. Promóciós lehetőségek belföldi és külföldi turisták számára 89

7.5. Piacszegmentálás és pozicionálás, célpiacok meghatározása 90
7.5.1. Az aktív turizmus keresleti oldalának elemzése a motivációk oldaláról..... 91
7.5.2. Az aktív turizmus alapmotivációi 92
7.5.3. A turizmus legújabb trendjei és az aktív turizmus kapcsolata a kereslet szemszögéből 93
8. A termék, illetve szolgáltatásfejlesztés konkrét javaslatai 96
1.1. Fejlesztésre javasolt konkrét termékek/szolgáltatások..... 96
1.1.1. A kiemelt turisztikai termékek mentén kialakított termékfejlesztés 96
1.1.2. Minősített szálláshelyek kialakítása..... 103
1.1.3. Minősített szolgáltatók jelenlétének erősítése 104
1.2. Önálló image és arculat kialakítása 104
1.2.1. Egységes arculat és márkaelemek, branding kialakítása 105
1.3. Közös promóció, reklámozás, az ismertség megteremtése..... 106
9. Összefoglalás 108
Forrásjegyzék..... 109
Mellékletek..... 113

1. Vízió és küldetés – a stratégiai célok meghatározása

A marketing stratégia átfogó célja:

A MURA ETT táji adottságaira alapozott, megfelelően felmért és értékelt turisztikai potenciál piacképes termékké alakítási lehetőségeinek kidolgozása és az ehhez szükséges turisztikai marketing fő irányainak a meghatározása.

Jelen dokumentum célja egy közös marketingstratégia kidolgozása annak érdekében, hogy biztosítsa a térség meghatározó turisztikai termékeinek célorientált fejlesztését és a térség turisztikai arculatának és imázsának kiépítését.

Ezenkívül a stratégia alapot nyújt egy sikeres turisztikai marketing kampány kidolgozásához, amellyel a térség ismertségének növekedése és ezzel párhuzamosan a célterületet látogató turisták növekvő száma várható.

A marketing stratégia átfogó céljai:

- A térség magas színvonalú, felelős és fenntartható turisztikai termékfejlesztésének elérése, ezzel párhuzamosan a térség vezető turisztikai termékének meghatározása, amelyre a stratégiát alapozni lehet
- A térség turisztikai arculatának és térségi brandjének kialakítása
- A térség turizmusának szakszerű és piacorientált promóciója
- A MURA ETT térségébe potenciálisan látogatók/turisták számának növelése mind a belföldi, mind pedig a külföldi turisták körében

2. A MURA ETT területének rövid bemutatása, a társulás településeinek elhelyezkedése

2.1. A Mura ETT megalakulása, területi lehatárolása

Mura Régió ETT csoportosulást 2015. május 28-án jegyezték be tótszerdahelyi székhellyel. A határon átnyúló csoportosulás legfőbb gyökerének az 1993-ban létrejött regionális önkormányzati partnerség, a Muramenti Nemzetiségi Területfejlesztési Társulás keretei között folytatott együttműködés tekinthető (A MURA Régió ETT Kohézióvizsgálata és Integrált Fejlesztési Stratégiája).
A Mura Régió ETT összesen 21 tagtelepülés együttműködésével jött létre, ezek közül 13 található Magyarországon és 8 fekszik Horvátországban (*1. ábra*).

A 13 magyarországi település név szerint, ABC sorrendben:

1. Bázakerettye
2. Eszteregnye
3. Fityeház
4. Letenye
5. Molnári
6. Murakeresztúr
7. Petrivente
8. Rigyác
9. Semjénháza
10. Szepetnek
11. Tótszentmárton
12. Tótszerdahely
13. Valkonya

A 8 horvátszági település név szerint, ABC sorrendben:

1. Donja Dubrava
2. Donji Kraljevec
3. Donji Vidovec
4. Goričan

5. Kotoriba
6. Orehovica
7. Sveta Marija
8. Legrad

16 alapító település volt.

1. ábra: A Mura Régió ETT tagtelepüléseinek területi elhelyezkedése

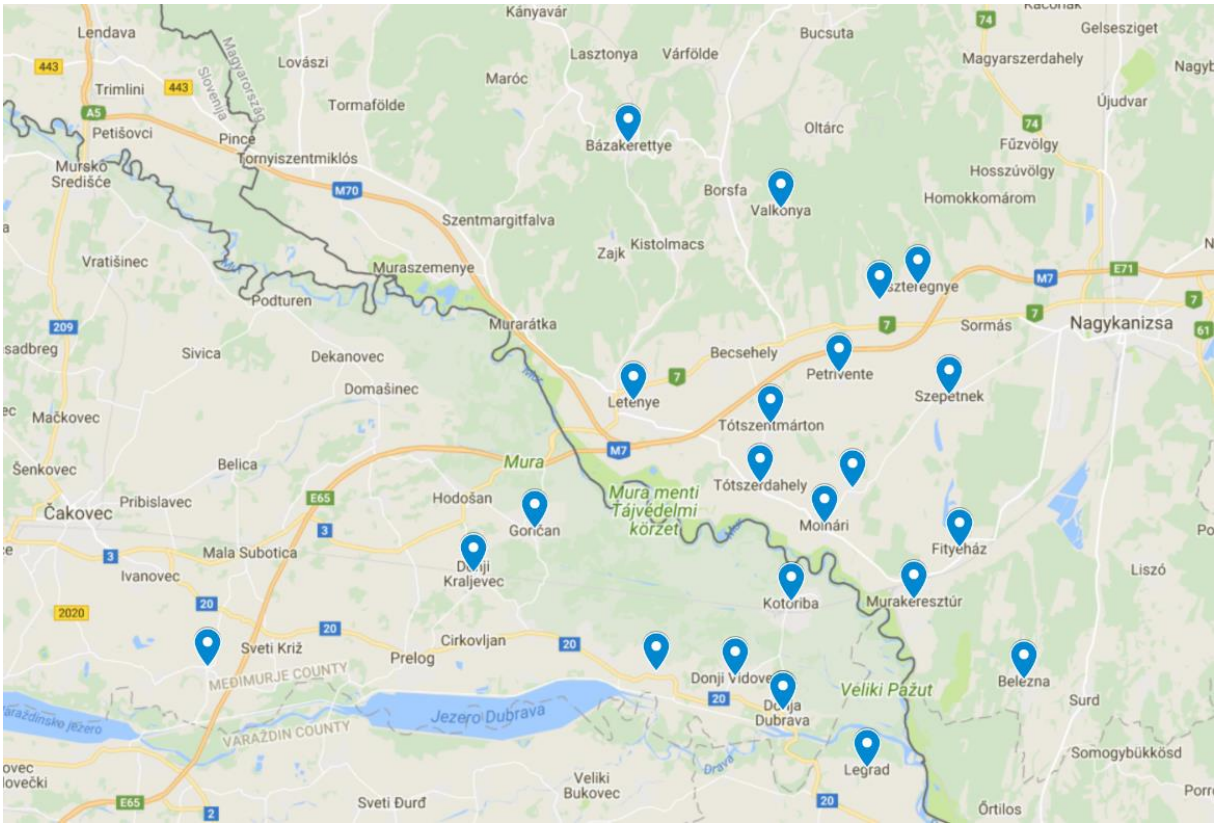

Forrás: https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1BQVf8RJVvhW8z-WDv90koGR8tuzEtJVQ&ll=46.421693627056875%2C16.75055361582031&z=11

2.2. A Mura ETT területének természetföldrajzi jellemzése

A Mura ETT hazai települései a Kelet-zalai-dombság déli részén találhatóak. A közvetlenül a Mura mentén található területek természetesen alacsony térszínek, a folyótól északra elterülő területek domborzata már változatosabb, dombvidéki jellegű és jellemzően észak-déli irányultságúak (pl. Principális-völgy). A terület kistájai a Mura-

balparti sík/Kerka-Mura-sík, a Principális-völgy és az Egerszeg-Letenyei dombság déli része (*2. ábra*).

2. ábra: A Zalai-Dombság kistájai és erdősültsége

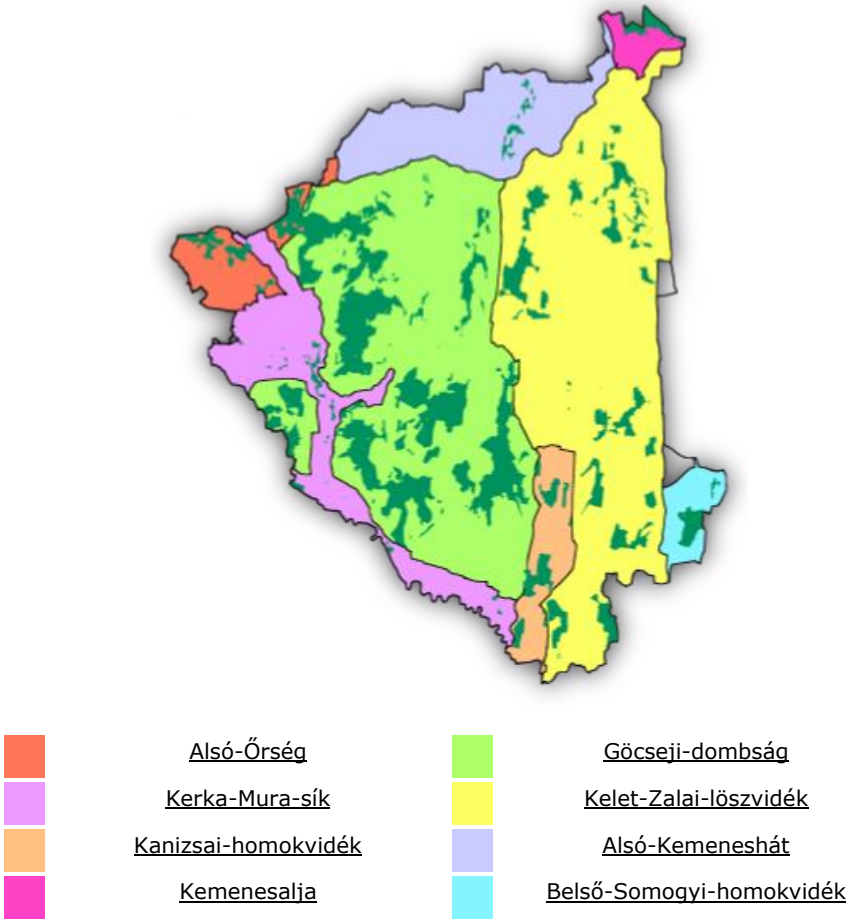

Forrás: http://www.zalaerdo.hu/hu_adottsagaink.php

A MURA ETT teljes területének tájszerkezetét hármas meghatározottság jellemzi: egyrészt beszélhetünk a vízfolyások menti kistájakról (ilyen például a Varaždinsko polje, vagy az Alsó-Mura-sík), északon a dombságokat (Zalai-dombvidék, Bilogora és a Zagrebačko-križevačke gorice (Zágráb–Kőrösi-hegyalja)), délen pedig a síkvidéki területeket kell kiemelni (A MURA Régió ETT Kohézióvizsgálata és Integrált Fejlesztési Stratégiája). Ez a relatíve mozgalmas és változatos tájszerkezet kitűnő alapot biztosít az aktív turisztikai termékek kialakítása tekintetében.

A terület éghajlata nedves kontinentális, főleg óceáni, és jóval kisebb mértékben mediterrán hatással. A csapadék éves mennyisége mintegy 7-800 mm, a napsütéses órák

száma 1800-1900, az évi átlaghőmérséklet 10^{0}C környékén van. Az uralkodó szélirány északkelet-délnyugati. (Dövényi Z. 2010)

A leggyakoribb talajtípusok a közepesen kötött agyagbemosódásos barna erdőtalaj és a réti típusú talaj. A természetes növénytakaró egyrészt tájidegen fajok adják (akácosok, a fenyvesek, a vörös tölgyesek), azonban találhatunk gyertyános és kocsányos tölgyeseket, érgerligeteket, égeres láperdőket és homoki gyepeket is. A térség legfontosabb vízfolyása, egyben a névadója, a Mura-folyó. (Dövényi Z. 2010)

A terület vadban gazdag, ami az ökoturizmus és a vadászturizmus alapjait határozhatja meg (Muramenti Nemzetiségi Területfejlesztési Társulás – Turizmusfejlesztési Terv).

A természeti értékek szerepét, és egyben az ökoturizmus potenicálját hangsúlyozza a magyar oldalon a Balatonfelvidéki Nemzeti Parkhoz tartozó Mura-menti Tájvédelmi Körzet jelenléte is (https://www.bfnp.hu/hu/mura-menti-tajvedelmi-korzet).

2.3. A Mura ETT területének társadalmi-gazdasági helyzete, piaci környezete

A MURA ETT magyarországi területének településszerkezetére az elaprózott, aprófalvas helyzet a jellemző, amely többek közt a változatos domborzati formáknak és a társadalmi-történelmi hagyományoknak is köszönhetően alakult ki. A térség legnagyobb hazai települése és egyben egyetlen városa, Letenye 4041 fővel. A falvak közül a két kiemelkedőnek a népessége is alig haladja meg az 1500 főt (Murakeresztúr – 1848 fő, Szepetnek – 1543 fő). A települések átlagos népessége Letenye nélkül mindössze 754 fő, de Letenyével együtt is csak 989 fő, a MURA ETT teljes hazai településeinek lélekszáma 13845 fő.

A gazdasági-társadalmi fejlődés és egyben a turizmusfejlesztés szempontjából is komoly probléma, hogy a népesség a térség falvaiban alapvetően elöregedő, a fiatalok elvándorolnak, a munkanélküliségi mutatók pedig magasak. További problémaként lép fel a helyi népesség iskolázottságának gyenge mutatói, illetve ki kell emelnünk, hogy a tágabb térség munkaerő lekötő ereje is limitált.

A nemzetiségi, etnikai megoszlást vizsgálva fontos kiemelnünk, hogy a horvátok aránya kiemelkedő a Mura ETT magyarországi településein, hiszen főleg horvát nemzetiségi falvakat találunk a térségben, amely a határmenti kapcsolatok és ezzel a határmenti turizmus fejlesztésében komoly helyzeti előnyt jelenthet. A romák száma szintén több

település esetében magas, (Szepetnek, Murakeresztúr). (KSH, 2017, Muramenti Nemzetiségi Területfejlesztési Társulás – Turizmusfejlesztési Terv)

A társulás településeinek összefoglaló adatait az alábbi táblázatok tartalmazzák:

1. **táblázat**: A Mura ETT magyarországi településeinek alapadatai (2016)

Település	A település területe (km^2)	Lakónépesség száma az év végén, fő (a népszámlálás végleges adataiból továbbvezetett adat)
Bázakerettye	8,03	788
Belezna	30,93	723
Eszteregnye	20,09	655
Fityeház	6,5	634
Letenye	41,74	4041
Molnári	12,86	702
Murakeresztúr	11,71	1574
Petrivente	7,65	334
Rigyác	15,36	387
Semjénháza	4,7	569
Szepetnek	30,39	1543
Tótszentmárton	10,17	785
Tótszerdahely	12,29	1053
Valkonya	7,55	57

Forrás: http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp

2. táblázat: A Mura ETT horvátországi településeinek alapadatai (2016)

Település	A település területe (km²)	Lakónépesség száma, fő (a népszámlálás végleges adataiból továbbvezetett adat)
Donja Dubrava	19,16	1920
Donji Kraljevec	36,34	4659
Donji Vidovec	13,64	1399
Goričan	21,5	2823
Kotoriba	26,58	3224
Orehovica	28,33	2685
Sveta Marija	23,4	2317
Legrad	62,62	2241

Forrás: https://en.wikipedia.org

A MURA ETT horvátországi területének települései mind területre, mind népesség tekintetében jóval nagyobb méretűek a magyar oldalénál. A térség legnagyobb települése Donji Kraljevec 4659 fővel. A települések átlagos népessége 2658 fő, több mint kétszerese a magyar oldal értékének, a MURA ETT teljes horvátországi településeinek lélekszáma 21 268 fő.

A mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás szerepe a térségben – a települési, domborzati és demográfiai viszonyoknak is köszönhetően – magasabb az országos átlagnál. A turizmus szempontjából is kiemelkedő élelmiszertermelés tekintetében a helyi termékek szerepe értékelődik fel, így a térség borászatait kell elsősorban kiemelnünk. A magyar oldalon 9 borász részvételével megindult a Muramenti Borút kialakítása is, a borászat jelenléte azonban a horvát oldalra is nagy mértékben jellemző, Medimurska megyében mintegy 10 000 hektáron termelnek szőlőt. A horvát oldalon a méhészeteket és az általuk előállított termékeket kell még kiemelnünk, illetve mindkét területre jellemző a gyümölcsösök jelenléte, elsősorban az alma és a szilva, így az azokból készült helyi termékek is erősíthetik a térség gasztronómiáját.

A további helyi termékek kapcsán a bor és a méz mellett kiemelhető még a térségre jellemző tökmagolaj, a törpeberkenye (gyümölcslé, tea formában hasznosítva), vagy a füge is (A MURA Régió ETT Kohézióvizsgálata és Integrált Fejlesztési Stratégiája).

A térség magas erdősültsége következtében az erdőgazdálkodás szintén fontos szerepet tölt be a primer szektorban, melyet a turizmus a túrázás, kirándulás, kerékpározás és a vadásztatás szemszögéből tud hasznosítani.

A tágabb térség gazdaságának központjai természetesen a nagyobb települések, így a magyar oldalon Nagykanizsa és kisebb mértékben Letenye, a horvát oldalon pedig Čakovec, Koprivnica, Varaždin és Prelog. A MURA ETT területén található településeken a vállalkozás sűrűég alacsony, a jellemző vállalkozói méret a mikro- és kisvállalkozásoké. Az ipar területén természetesen a MURA ETT településeinek szerepe elenyésző, a szekunder szektor inkább a nagyobb népességgel bíró településeken telepedett meg.

Međimurje gazdasági és fejlesztési lehetőségei kapcsán a kedvező területi elhelyezkedést, a földrajzi helyzetet lehet kiemelni, hiszen Horvátország gazdasági-kereskedelmi kapcsolatainak kapujaként szolgál a térség Magyarország és Szlovénia felé (http://www.redea.hr/en/investment-in-medjimurje/economic-profile-of-Međimurje-county/)

3. ábra: Međimurje gazdasági központjai

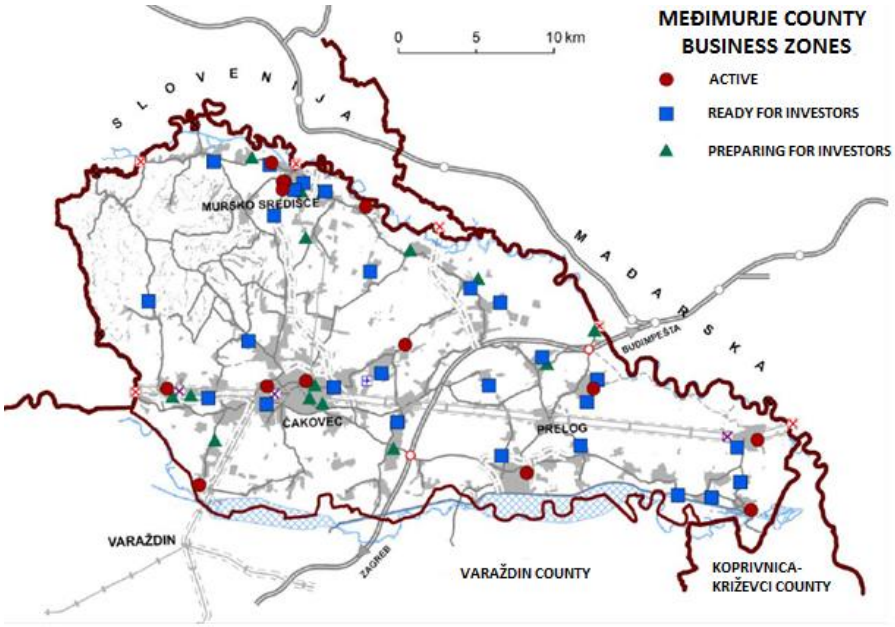

Forrás: http://www.redea.hr/en/investment-in-medjimurje/business-zones/

A tercier szektor alapvetően a turizmusra koncentrál a térségben, szerepét, jelentőségét a későbbiekben fogjuk kifejteni.

A közlekedés és egyben a turizmus szempontjából is nagyon fontos a megközelíthetőség tekintetében, hogy a Mura ETT települései kedvező feltételekkel rendelkeznek amennyiben az M7-es és A4-es (horvátországi) autópályához történő rövid távolságot vesszük figyelembe (tehát a térség könnyen és biztonságosan elérhető), a falvak azonban már rossz minőségű és hiányosan kiépített közúti infrastruktúrával rendelkeznek.

Határátkelés Letenyén közúton (Letenye –Goričan , M7-es autópálya)[1], Murakeresztúrnál vasúttal (Murakeresztúr –Kotoriba) lehetséges, jelenleg a személyforgalom szünetel. A terület határfolyója a Mura alapvetően akadályozza a határ- és kishatárforgalmat. (Muramenti Nemzetiségi Területfejlesztési Társulás – Turizmusfejlesztési Terv)

[1] A személy forgalom alkalmanként csak ideiglenes, nem menetrendszerű.

3. Turisztikai helyzetelemzés

3. 1. A turizmus nemzetközi trendjeinek bemutatása

A legfrissebb adatok tanúsága szerint 2016-ra – a gyorsan változó társadalmi-gazdasági folyamatok ellenére is – a nemzetközi turizmus immár hetedik éve átlag feletti növekedési értékeket produkált, melynek következtében a nemzetközi turisták száma meghaladta az 1,2 milliárd főt (1 milliárd 235 millió fő) (UNWTO, 2017). Ha visszatekintünk 1950-re, amikor még mindössze 25 millió turistát regisztráltak világszerte, egyértelműen láthatjuk, hogy korunk egyik leggyorsabban fejlődő gazdasági ágáról beszélhetünk. Ezt többek között az is bizonyítja, hogy mára már az idegenforgalom adja az áruk és szolgáltatások értékének 7%-át, és a globális GDP, illetve munkahely-teremtés 10-10%-át. Természetesen a turisták számának növekedése többek közt maga után vonta a turisztikai költések volumenének növekedését is, az 1950-es bázisév 2 milliárd USD bevétele 2016-ra 1220 milliárd USD étékre növekedett (UNWTO, 2017, TÖRŐCSIK – CSAPÓ, 2018).

A turisztikai érkezések azonban nem egyenletesen oszlanak el a globális piacon. A UNWTO által alkotott turisztikai makrorégiók közül még mindig Európa vezet az összes érkezések 50%-ával, ezt az ázsiai-pacifikus térség követi 25%-os részesedéssel, ami komoly leszakadásnak tűnne, ha nem néznénk az 1970-es évek óta tartó folyamatos piaci bővülését. Továbbra is fontos Amerika részesedése a nemzetközi idegenforgalomban (19%), Afrika (5%) és a Közel-Kelet szerepe (4%) azonban továbbra is elenyészőnek mutatkozik. Az érkezési trendeket hosszú távon befolyásolhatja, hogy Európa növekedése jóval kisebb arányú a többi makrorégióhoz képest (2016-ban mindössze 2%), míg az ázsiai-pacifikus térség rendre a legmagasabb növekedési rátákkal bír (2016-ban 9%) (*4. ábra*). Afrika az alacsony értékének köszönhetően magas, 8%-os, Amerika pedig 3%-os növekedést produkált 2016-ban, míg a Közel-Keleten 4%-os csökkenést regisztráltak (UNWTO, 2017, TÖRŐCSIK – CSAPÓ, 2018).

4. ábra: A turisztikai nagyrégiók szerepe a nemzetközi turizmus függvényében

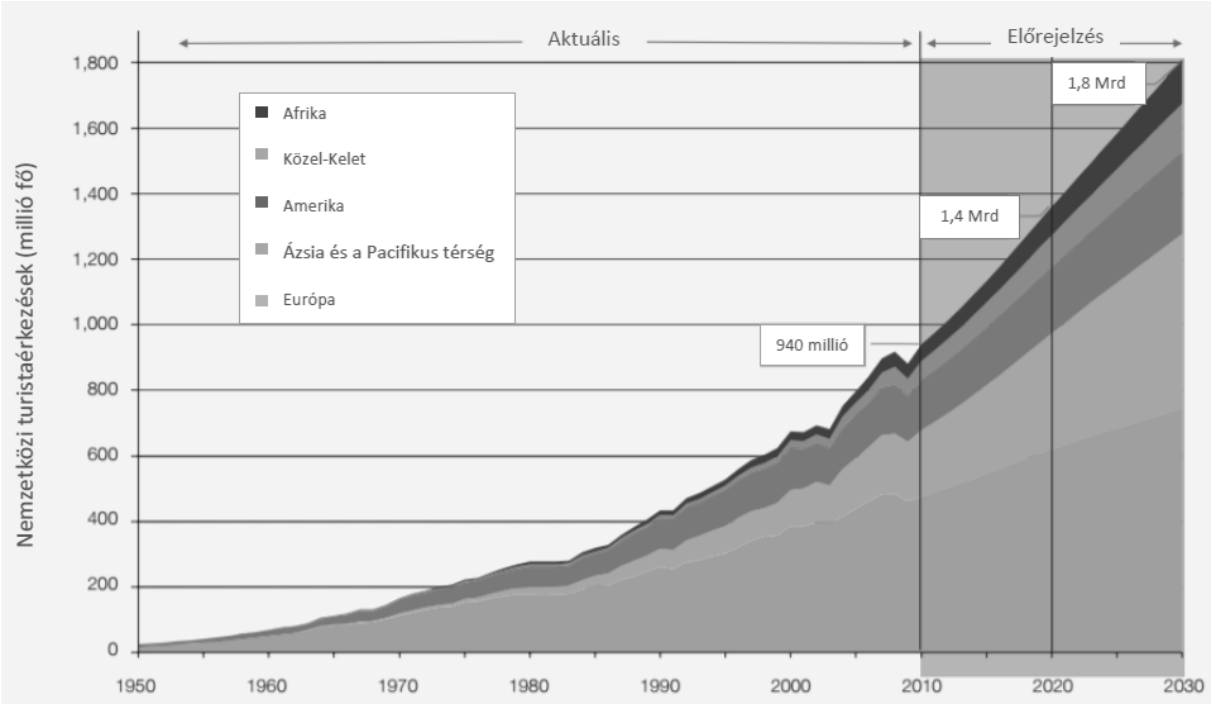

Forrás: UNWTO, 2017 alapján saját szerkesztés

A legnagyobb fogadó országok listáját továbbra is Franciaország vezeti 82,6 millió fővel (2016-ban azonban 2,2%-os csökkenést mutatott), a turisztikai bevételek listájának élén pedig szintén hosszú ideje az Amerikai Egyesült Államok található (205,9 milliárd USD). Az érkezések és a bevételek top 10 országa lényegében évek óta nem változott, talán az érdekesség, hogy a bevételek tekintetében Thaiföld 2016-ban a 3. helyet érte el. A turisztikai költésekben a néhány éve első helyre kerülő Kína továbbra is tartja vezető pozícióját. A top 10 turisztikai költéssel rendelkező országok kapcsán az egy főre jutó költések alapján Hong Kong vezet több mint 3000 USD/fő értékekkel, ami a 2. helyezett ausztrálokhoz képest is majdnem háromszoros érték (*3. táblázat*).

3. táblázat: A nemzetközi turizmus trendjei 2016-ban (Top 10 fogadó ország, turisztikai bevételt produkáló ország, turisztikai költések, turisztikai költések/fő)

	Nemzetközi turistaérkezések	millió fő	Nemzetközi turisztikai bevételek	milliárd USD	Nemzetközi turisztikai költések	milliárd USD	USD
1.	Franciaország	82,6	USA	205,9	Kína	261,1	189
2.	USA	75,6	Spanyolország	60,3	USA	123,6	382
3.	Spanyolország	75,6	Thaiföld	49,9	Németország	79,8	964
4.	Kína	59,3	Kína	44,4	Egyesült Királyság	63,6	970
5.	Olaszország	52,4	Franciaország	42,5	Franciaország	40,5	627
6.	Egyesült Királyság	35,8	Olaszország	40,2	Kanada	29,1	802
7.	Németország	35,6	Egyesült Királyság	39,6	Dél-Korea	26,6	520
8.	Mexikó	35	Németország	37,4	Olaszország	25	411
9.	Thaiföld	32,6	Hong Kong	32,9	Ausztrália	24,9	1026
10.	Törökország	n.a.	Ausztrália	32,4	Hong Kong	24,2	3284

Forrás: UNWTO, 2017 p. 6. p. 13 alapján saját szerkesztés

Érdemes kitekinteni a fejlett és fejletlen térségek viszonyára is a nemzetközi turizmus tendenciái kapcsán. A legfrissebb adatok szerint a fejlődő országok gazdaságaiban a turizmus átlagosan 40%-át adja a szolgáltatás exportnak, míg a világátlag mindössze 30%. A 2010-2030 között időszakra vonatkozó előrejelzések szerint a fejlődő országok turizmusának növekedése kétszeres értéket fog mutatni a fejlett gazdaságok turizmusához képest, és az előbbi ország csoport nemzetközi turizmusának 2016-os 45%-os globális piaci részesedése 2030-ra elérheti az 57%-ot. Természetesen a fejlődő országok lakosságának egyre növekvő diszkrecionális jövedelme növelni fogja a belföldi és a kiutazó turizmust egyaránt. (UNWTO, 2017, TÖRŐCSIK – CSAPÓ, 2018)

Az európai turizmus mind üzleti, mind desztinációs oldalról tekintve nagy kihívások elé néz, úgy a lehetőségek, mint a veszélyek terén. Elsőként meg kell, hogy említsük a kereslet egyre növekvő volumenét, továbbá Európa, mint első számú turista desztináció pozícióját, illetve a turizmusfajták fejlődésének tendenciáit. A tapasztalt változásokra csakis a *turisztikai termékek fejlesztésével*, *megfelelő menedzsmenttel és marketinggel* lehet reagálni.

Néhány kihívás alapvető fontossággal bír:

1. a szakképzett munkaerő jelenléte;
2. a közlekedés fejlődése és hatásai;
3. a szolgáltatások színvonala;
4. a fenntartható fejlődés és környezetvédelem;
5. az új információs és kommunikációs technológiák adaptációja.

A desztinációk versenyképességének fő meghatározói tehát továbbra is a *marketing, a termékfejlesztés* (minőségi és nem mennyiségi tekintetben), *a sokszínű kínálat és a speciális szegmensek*.

További, a nemzetközi turizmus elemzésének eredményei és a jelen terv megírásának és gondolatiságának fontos befolyásoló tendenciái:

- az egyéni utazók számának/arányának növekedése,
- a rövidebb tartózkodási idővel jellemezhető utazások számának/arányának emelkedése,
- a speciális turisztikai termékek iránti érdeklődés növekedése,
- az internet használatának egyre gyakoribbá válása,
- a diszkont légitársaságok terjeszkedése,
- a késői foglalások előtérbe kerülése,
- fokozott árérzékenység.

3.2. A turizmus jelentősége Magyarországon

Hazánk turizmusának nemzetgazdaságban betöltött szerepe komoly mértékűnek mondható, a különböző mutatókat figyelembe véve pedig rendre az EU átlag feletti értékeket mutat. A WTTC (World Travel and Tourism Council) becslése szerint 2016-ban a turizmus gazdasághoz való közvetlen hozzájárulása nominál áron a GDP 4,1%-t adta (1440,2 milliárd forint), a közvetett hatásokat is magába foglaló hozzájárulása viszont már 3667,4 milliárd forint, vagyis a GDP 10,5%-a volt, amely érték meghaladja a világátlagot (10,2%). https://mtu.gov.hu/cikkek/a-turizmus-eredmenyei-magyarorszagon

Szintén a WTTC számításai alapján elmondható, hogy a munkahely teremtés tekintetében a turizmus a hazai munkavállalók 6%-át (266 000 munkahely) foglalkoztatja direkt és 10,3%-át (461 000 munkahely) indirekt módon.

A kereskedelmi szálláshelyek forgalma tekintetében megállapítható, hogy annak mértéke a szálláshelyek vendégeinek száma tekintetében (belföldi és külföldi egyaránt) 2000 és 2008 közt folyamatos növekedést mutat, a gazdasági válság hatására pedig 2008-2010 közt csökkenést tapasztalunk, ami viszont 2011-től folyamatos növekedésbe váltott át. A vendégéjszakák forgalma összességében 2000-2005 közt, majd egy ugrás után 2006-2008 közt lényegében stagnált, aztán a válság generálta 2008-as visszaesés után kedvező értékű növekedést mutat. A külföldiek által eltöltött vendégéjszakák tekintetében azonban 2000 és 2011 közt egy folyamatosan hullámzó tendenciát látunk, ami szintén csak 2011-től mutat folyamatos növekedést (*5. ábra*).

5. ábra: A kereskedelmi szálláshelyek forgalma Magyarországon 2001-2016 közt

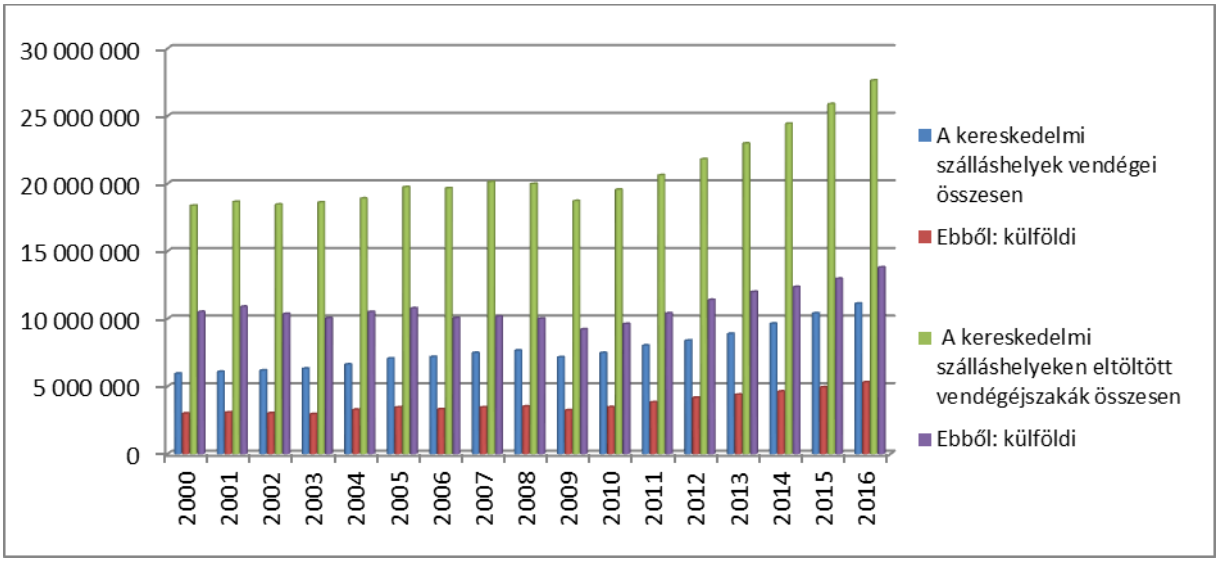

Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ogt008.html

6. ábra: Az összes turistaérkezések, a külföldi- és a belföldi turistaérkezések változása Magyarországon (2007-2016)

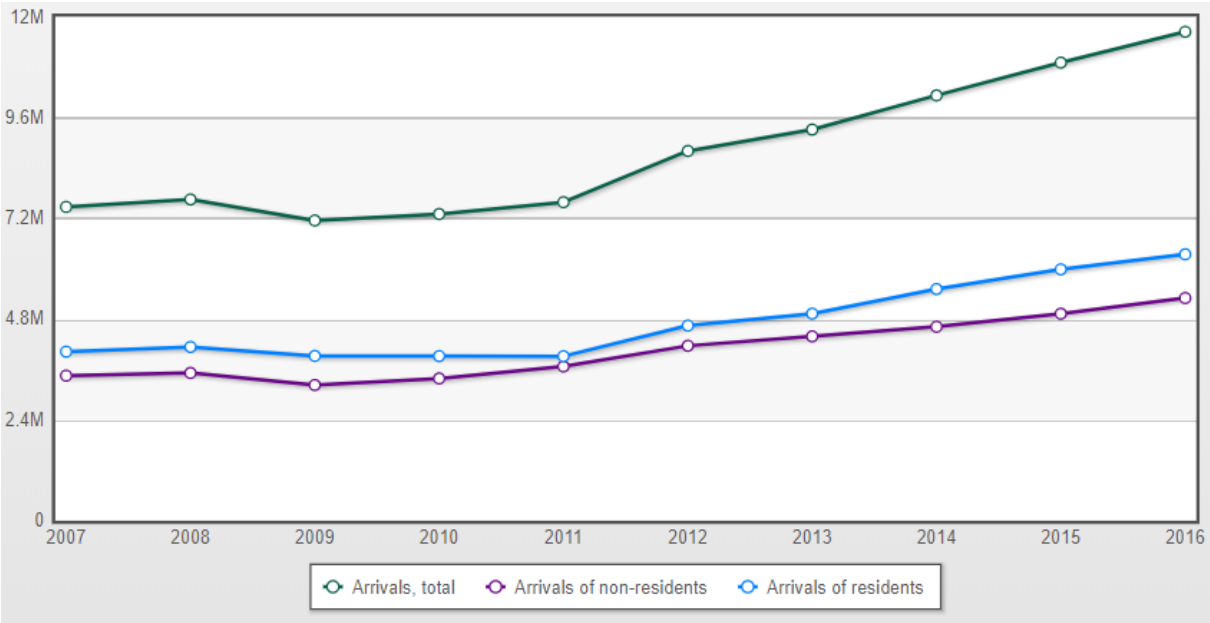

Forrás: https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/vto/country-fact-sheet?geo=HU&time=2016&limit_tourism_arrivals=10

Jóval drámaiabb helyzetet tapasztalhatunk azonban az üzleti célú egyéb szálláshelyek vendégforgalma tekintetében (3. ábra). 2001-től a vendégéjszakák (belföldi, külföldi egyaránt) 2005-ig folyamatosan esnek, majd enyhe növekedés tapasztalható 2008-ig, ami után 2011-ig – a válság hatásaként – továbbra is csökkennek az értékek (elérve a 2005-ös mélypontot), amelyek csak 2012 után állnak növekedési pályára. Lényegében ezt az ívet követik a vendégek száma, a külföldi vendégek száma értékei is (*7. ábra*).

7. ábra: Az üzleti célú egyéb szálláshelyek vendégforgalma Magyarországon 2001-2016 közt

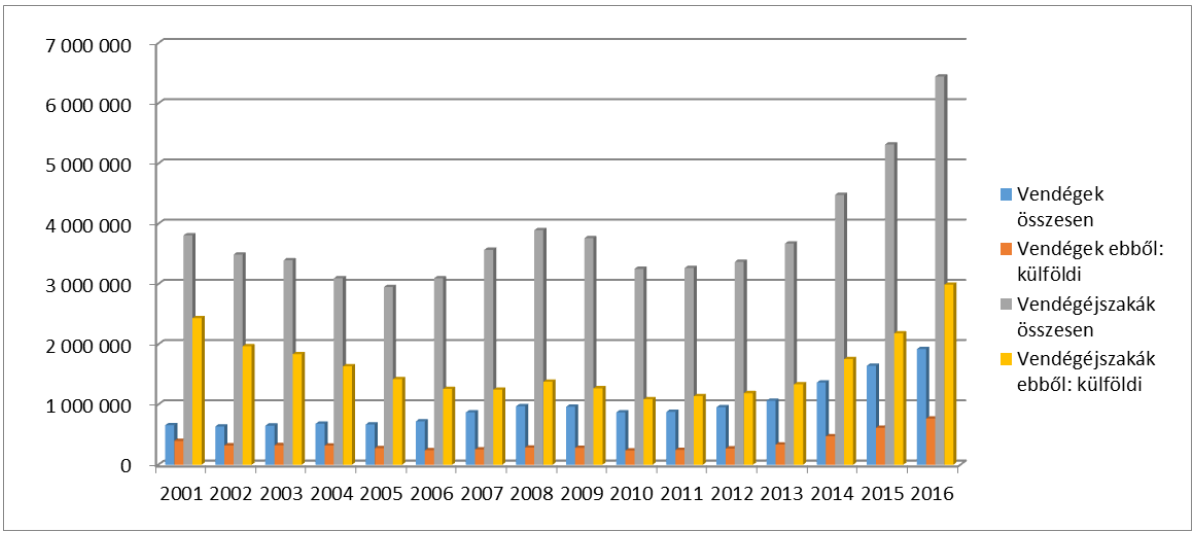

Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oga016.html

A Magyarországra tett külföldi utazások száma és a hozzá kapcsolódó kiadások szintén csak 2011-2012-től mutatnak szignifikánsan növekvő értékeket, aggasztó azonban, hogy az átlagos tartózkodási idő továbbra sem haladja meg a 2,3 napot. A magyar turisták által külföldre tett utazások száma 2008 után visszaesik, és lényegében csak 2014-től kezd ismét szignifikánsan növekedni. A tartózkodási idő és a turisztikai költések pedig a 2011-es komoly visszaesés után (51,467 millió napról 43,886 millió napra) folyamatosan növekednek. (http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ogt002a.html, http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ogt008.html).

Nagyon fontos látnunk, hogy a többnapos belföldi utazások száma 2008 után erősen visszaesik, ami lényegében folyamatosan kitart 2016-ig az utazáson elöltött idő tekintetében is, igaz, hogy mind az összes költések, mind pedig az egy főre jutó költések mértéke növekszik, bár ez utóbbi még 2016-ban is csak 5239 forint/fő volt. (http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ogt009.html)

Fontos azonban látni, hogy Magyarország turizmusát még mindig igen erős térbeli és időbeni koncentráció jellemzi. A hazánkba látogató és a belföldi turisták tekintetében is a fő desztinációk Budapest és a Balaton térsége (2016-ban a külföldi turisták többnapos tartózkodása a két térségben összesen 47%-os volt, míg a kereskedelmi szálláshelyeken

elöltött vendégéjszakák esetében 59%-át egyedül Budapest adta!), a szezonalitás mértéke pedig igen magas a nyári főszezon tekintetében (KSH, 2017, TÖRŐCSIK – CSAPÓ, 2018).

Hazánk turizmusának egyik legnagyobb problematikája a turizmus szezonalitása, ami nagy vonalakban annyi tesz, hogy a turisták (belföldi-külföldi egyaránt) leginkább a főszezonban, június és augusztus között érkeznek.

8. ábra:

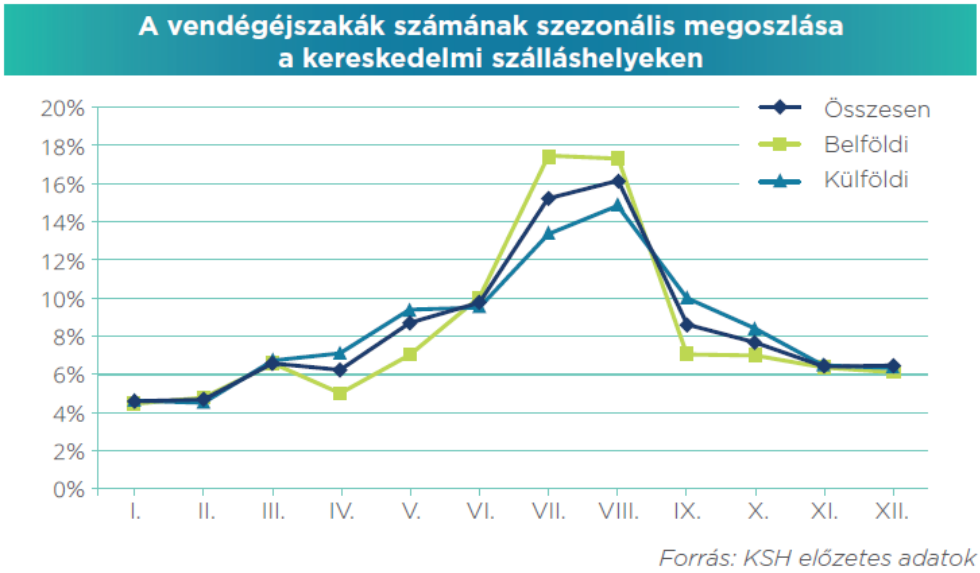

Forrás: Magyar Turisztikai Ügynökség, 2016

Az abszolút számokat regionális megközelítésben vizsgálva szintén feltárul Magyarország turizmusának közel azonos súlyú problémája, miszerint *a legtöbb turista két fő desztinációba, Budapestre és a Balatonra érkezik* (viszont az általunk vizsgált térség szempontjából mindenképpen érdemes kihangsúlyozni, hogy *a Nyugat-Dunántúli Régió* – igaz nagyobb lemaradással – *a 3. leglátogatottabb régiója hazánknak*). Így Magyarország turizmusa térben és időben koncentrált, melynek negatív következményeit minél előbb a lehető legalacsonyabb szintre kellene leszorítani.

Mindezen problémák ellenére a mennyiségi turizmusról minőségi turizmusra történő váltás évtizedek óta sikeresen megy végbe hazánkban, a turizmus minőségi és

mennyiségi mutatói pedig szinte töretlenül javulnak a 2000-es évek óta (még ha nem is akkora mértékben, mint a versenytársaknál).

3.3. A Nyugat-Dunántúli Turisztikai Régió pozicionálása a hazai turisztikai piacon

A magyarországi oldalról nézve mindenképp kedvező pozíciója a Mura ETT tágabb térségének, hogy a Nyugat-Dunántúli Turisztikai Régió továbbra is a 3. leglátogatottabb régiója hazánknak, ami a kínálat oldaláról főleg változatos természeti és kulturális értékeinek, valamint a nyugati kitettségnek köszönhető. A Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség értékelése szerint a régió turisztikai kínálata alapvetően 3 fő turisztikai termék köré összpontosul:

- *egészségturizmus* (amely elsősorban a régióban megtalálható termál- és gyógyfürdőkre épít),
- *kulturális turizmus* (színvonalas programok, fesztiválok, történelmi értékeket felvonultató települések)
- *ökoturizmus* (kerékpáros turizmus, helyi termékek) http://www.westpa.hu/

A fenti turisztikai termékek fejlesztése mellett a Nyugat-Dunántúl 2014-2020. évi Regionális Fejlesztési Stratégia prioritásként emeli ki a turisztikai intézményrendszer hatékonyságnak javítását és a térségi turisztikai menedzsment szervezetek megerősítését (Nyugat-Dunántúl 2014-2020. évi Regionális Fejlesztési Stratégia).

A régió *kínálatának* kulcselemei:

1) **Világörökségek (fontosságuk miatt külön kiemeljük a klasszikus természeti és ember alkotta vonzerők besorolásból)**
    a. az ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és közvetlen természeti környezete,
    b. valamint az osztrák határon átnyúló Fertő/Neusiedler kultúrtáj

2) **Nemzeti parkok és tájvédelmi körzetek:**
    a. 3 nemzeti park: Fertő-Hanság Nemzeti Park, Őrségi Nemzeti Park, Balaton-felvidéki Nemzeti Park,

b. 5 tájvédelmi körzet: Szigetközi-, Pannonhalmi-, Soproni-, Kőszegi-, Sághegyi Tájvédelmi Körzet,
c. natúrparkok
    i. Írottkő Natúrpark
    ii. Hármashatár Natúrpark
    iii. Soproni-Hegység Natúrpark
        1. Lövérek elnevezésű része államilag elfogadott gyógyhely.
d. egyéb természetvédelmi területek

3) Kulturális és épített örökség (2300 műemlék), néprajzi értékek

a. Történelmi városok
    i. Sopron és Kőszeg
    ii. Győr és Szombathely
b. Főúri kastélyok
    i. Fertőd, Körmend, Keszthely
c. Várak
    i. Kőszeg, Egervár, Sárvár
d. Templomok
    i. Lébény, Ják
e. Nemzetiségek, etnikumok jelenléte
    i. szlovének, németek, horvátok, romák
f. Népi építészet emlékei
    i. göcseji borona (gerenda) házak
g. Néphagyományok
    i. néptáncok, viseletek, népi mesterségek
h. Kultúra
    i. Fesztiválok (győri -barokk napok-, a Mediawave Nemzetközi Film és Zenei Fesztivál, a Savaria Történelmi Karnevál, a soproni VOLT fesztivál)
i. Vallási turizmus, zarándok- és búcsújáróhelyek
    i. Máriakálnok, Celldömölk, Homokkomárom, Bucsuszentlászló
j. Bor, gasztronómia
    i. Pannonhalma-Sokoróalja borvidék, Soproni borvidék

ii. helyi ételek: a rábaközi perec, a pálpusztai sajt, a szigetközi ecetes hal, a mézespálinka, a tökös-mákos rétes, a tökmagolaj, a dödölle, a Hajdina kása, a prósza http://www.westpa.hu/

A turizmus fontosságát jelzi a régióban, hogy az ott található települések közel kétharmada valamely üdülőkörzetbe tartozik, illetve üdülési-idegenforgalmi adottsággal rendelkezik (http://www.westpa.hu/).

3.3. Horvátország turizmusának általános jellemzői

Horvátország egészére vetítve a turizmus a világátlagnál jóval fontosabb szerepet tölt be az ország társadalmi-gazdasági életében. A World Travel and Tourism Council 2017-es jelentése szerint a turizmus teljes hozzájárulása az ország GDP-jéhez 2016-ban 24,7% volt, a munkahely-teremtés tekintetében pedig 23,4%. Az ország turizmusában a külföldi turisták költései dominálnak, hiszen az összes költések 83,7%-a hozzájuk köthető. Az országba látogató turisták száma az 1995-ös mélypont óta folyamatosan nő.

9. ábra: Az összes turistaérkezések, a külföldi- és a belföldi turistaérkezések változása Horvátországban (2007-2016)

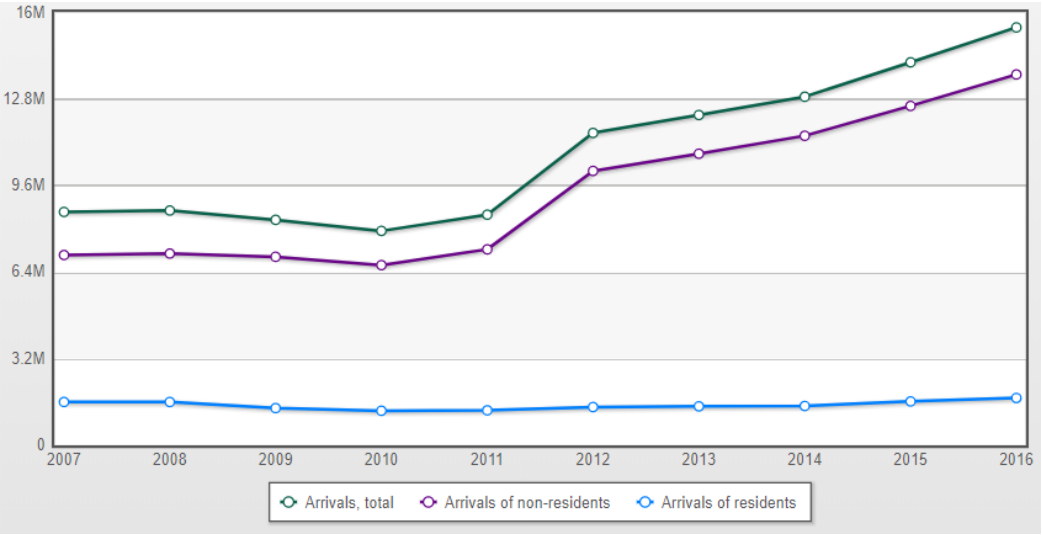

Forrás: https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/vto/country-fact-sheet?geo=HR&time=2016&limit_tourism_arrivals=10

Ez a biztató kép azonban az ország egészére nem jellemző egyforma intenzitással, természetesen a legfontosabb turisztikai térségek a tengerparti területeken (Isztria, Dalmácia) és a fővárosban összpontosulnak, az ún. kontinentális Horvátország idevonatkozó mutatói pedig jóval elmaradnak az országos átlagtól. A MURA ETT tágabb térségbe tartozó Međimurje térsége már nemcsak gazdasági, hanem turisztikai értelemben is periférikus térségnek számít.

3.4. Međimurje megye turizmusának jellemzése

Annak ellenére, hogy Međimurje turizmusa elenyésző Horvátország kiemelt térségeihez képest a megye egy kiváló honlapot üzemeltet ahol a turisták horvát, angol és német nyelven juthatnak információhoz (http://www.visitMađimurje.com). A MURA ETT horvátországi részeinek tágabb térsége tehát felismerte a közös promóció és marketing jelentőségét.

A természeti értékek közül a Mura és a Dráva folyók, illetve ártereik és vizes élőhelyeik, az erdővel borított területek és a kiemelt települések (Čakovec, Prelog) turizmusa emelhető ki.

10. ábra: Međimurje területe és természeti viszonyai

Forrás:
https://www.google.hu/maps/place/Me%C4%91imurje+County,+Croatia/@46.4032713,16.4889609,10.78z/data=!4m5!3m4!1s0x4768b1b6b6d972af:0x300ad50862bb550!8m2!3d46.3766644!4d16.4213298

3.5. A MURA ETT turisztikai kínálatának elemzése

A települések turisztikai vonzerőinek, jellemzőinek, fejlesztési terveinek bemutatásához a terepi bejárásokon túl, felhasználtuk a Muramenti turisztikai katalógust, mely dokumentum a HUHR/1101/2.1.4/0004 azonosítóval „Mura Region EGTC, let's plan together, so that our future may connect us" címmel, Mura Region rövidítéssel rendelkező projekt során végzett turisztikai előzményekre és lehetőségekre vonatkozó felmérés eredményeit foglalja össze.

A magyar települések turisztikai kínálatának elemzése

Bázakerettye

Vonzerőstruktúra

Természeti vonzerők

- A Göcseji dombság egyik völgyében, Nagykanizsától északnyugatra fekszik Bázakerettye.
- 2000-ben termál és strandfürdő épült a településen. A létesítmény két meleg vizes élménymedencét, egy pezsgőfürdőt, egy 33x15 m-es hideg vizes úszómedencét és egy gyermekpancsolót foglal magába. A gyönyörű környezet, a békés, családias légkör, a medenceválaszték, a modern, vízforgatós technológia, a kiváló 30-36 °C hőmérsékletű termálvíz, valamint a kedvező árszínvonalú vendéglátó-ipari egység minden korosztály számára vonzóvá teszik a termálfürdőt. (http://www.bazakerettye.hu/termalfurdo)
- Budafapusztai Arborétum: Az arborétum létesítése 1959-ben kezdődött és 1976-ig tartott. Mintegy 220 fás növény található, többségében fenyő, kisebb részben lombos-fa, ill. cserje. A park rekonstrukciójára a telepítés évei alatt került sor. A park nyugati oldalán álló vadászházat 1926-ban építette báró Zichy Iván, aki II. világháború előtt tulajdonosa volt a vadászháznak és környék erdei egy részének is. A II. világháború után a vadászház szolgálati lakásként, erdészeti irodaként funkcionált. 1987-ben teljesen felújításra került, ekkor nyerte el a jelenlegi formáját, azóta vadászházként üzemelteti a Zalaerdő Rt. Letenyei Erdészete.

- Erdei kisvasút: Az egész települést átszeli a Dunántúl leghosszabb, a Zalaerdő Rt. által üzemeltetett mentrendszerin közlekedő erdei kisvasútja. 2004 óta az induló járatok között megtalálható egy nosztalgia vonat, amelyet a teljesen felújított pályán az "Ábel" nevű kis gőzös vontat.
- Kistolmácsi tó: horgász tó, kiránduló hely
- Vétyemi ősbükkös: A Kiscsehi – Tormafölde közötti erdővel körülvett kövesút mellett található (természetvédelmi terület). (http://www.bazakerettye.hu/latnivalok)

Ember alkotta, épített vonzerők

- Kulturális értéket képvisel, hogy a falu magyar olajipar első jelentős települése volt:
    - Így megemlíthető a falu határában kialakított első magyarországi termelő olajkút emlékműve (Budafa 2. kút).
- Olajipari kismúzeum: A magyar olajipar szülőhelyének állít emléket a Budafa 2. kúttól alig 200 méterre, a Lispe-Kiscsehi elágazóban található a zalaegerszegi Magyar Olajipari Múzeum által a Budafa II.-es olajgyűjtő állomás szociális épületében ízlésesen berendezett kis múzeum. A kismúzeumot a Budafaluus Programiroda működteti, mivel a gyűjtő állomás jelenleg is üzemel, a látogatási szándékot előre be kell jelenteni, igény esetén szakmai vezetőt is biztosítanak. (http://www.bazakerettye.hu/latnivalok)
- Római katolikus templom

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

A MURA ETT térségének többi településéhez képest Bázakerettye számos vendéglátóegységgel, illetve szálláshellyel rendelkezik:

- Bonne Chance Étterem és Hotel
- Kerettye Szálló
- Erdei Szálló
- Kemping-Kantin
- Azálea apartmanok

- Rózsa apartman
- Borostyán Vendégház
- Hencz Vendégház
- Báza Vendégházak
- Salamon Vendégház
- Hajdár Farm Vendégház és Vendégasztal

Programok, rendezvények

- Olajipari Természetbarát Egyesület programjai: A nagykanizsai székhelyű Olajipari Természetbarát Egyesület rendszeresen szervez különböző távolsági túrákat az un. olajos körtúrákat, illetőleg a Dr. Papp Simon, a hajdan volt olajipari vezérigazgató emlékét felelevenítő túrákat. (http://www.bazakerettye.hu/latnivalok)

Belezna

Vonzerőstruktúra

Természeti vonzerők

- A faluhoz közel van a Dráva és a Mura-folyó horvátországi szakasza, amely tájvédelmi terület, különleges növényekkel és ritka madárfajtákkal. A határ menti település a Dunántúli dombság nagytáj része, átmenet a Zalai és a Somogy-dombság között (Belezna község honlapja, 2014). Északról Jankapuszta, Feketesár és a Szaplányosi tölgyerdő övezik. Délről az őrtilosi fenyves erdőkkel (500 ha), Jánosmajor-pusztával, Őrtilos és Zákány községekkel határos. Keletről Pusztapajta, Kuriják, Capás lankás dombjain túl Csordabükk és Cigányárkot körülölelő surdi erdő öreg tölgyesei, bükkösei veszik körül egészen a Nagykanizsát Gyékényessel összekötő útig (Kanizsatérség, 2007).
- A természeti értékek egy másik híres látványossága az Öreg tölgy, egy 400 éves kocsányos tölgy (Petőfi u. 43. sz. előtt), mely törzsének körmérete 630 cm, magassága 26 m.
- A településtől nyugatra, pár száz méterre helyezkedik el rendezett környezetben a horgászegyesület által fenn- és rendben tartott víztározó-horgásztó.
- Itt található a Mura-folyó holtága, és a Mura-folyón 1949-ben lezárt, 1994-ben felújított ideiglenesen működő Zrínyi Miklós komp. Évszázadokon keresztül kötötte össze Belezna-Kakonyát, és Kakonya-Donja-Dubrovát (Alsó-Domború), a komp volt az itt élő magyar és horvát lakta települések egyetlen gazdasági, kulturális, rokoni, kettős birtokrendszert összekötő hídja (Kanizsatérség, 2007).

Ember alkotta, épített vonzerők

- A visszafolyó-patak torkolatának két partján található az 1664-ben lerombolt Zrínyi-Újvár. A vár helyét és a végvári idők emlékét ma egy kopjafa őrzi.
- Északról érhetőek el a még romos állapotú Kakonyai malom és csárda falai, és a híres Zrínyi-kút, melyet a történelem úgy vésett emlékezetébe, hogy a portyáiról hazatérő költő, hadvezér magát és lovát itt itatta (Kanizsatérség, 2007).
- 1994-ben készült el a hősi emlékmű a Szabadság téren, amely az első és második világháborús hősöknek állít emléket (Belezna község honlapja, 2014).

- Színesíti a faluképet a település közepén pár éve épült harangtorony.
- Belezna-Barátos kopjafa áll a főtéren, 1997 Belezna-Barátos bevéséssel. Gróf Zichy Ödön síremléke a templomkertben található.
- A római katolikus templomot a község közreműködésével építette id. gróf Zichy Ödön, akinek gótikus síremléke a katolikus templom szentélye mögött van. A szép, parkosított templomkertben álló, éjszakánként fényárban úszó Isten háza – a falu első háza. A templom a neogót stílus jegyében épült (Kanizsatérség, 2007).

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Szálláslehetőségek: A település nem rendelkezik semmilyen szálláslehetőséggel, de egy kialakítás alatt van az IKSZT (Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér) épületében.
- Vendéglátóhely: 2 db presszó.
- Falusi vendéglátás, vendégasztal: 1 db.
- Szórakozásra alkalmas helység: A település szórakozásra alkalmas helysége a könyvtár és a Művelődési ház.
- Könyvtár, kulturális szolgáltató tér: Könyvtár, Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér működik a településen.
- Nyilvános internet elérési lehetőség: A településen nyilvános internet az IKSZT (Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér) épületében érhető el.
- Sportolási lehetőségek: A településen az IKSZT szervezésében érhetőek el sportolási lehetőségek (horgászat, futball, túrázás).
- Horgászati, vadászati lehetőségek: A településtől nyugatra, pár száz méterre helyezkedik el szép környezetben a horgászegyesület által fenn- és rendben tartott víztározó-horgásztó, amely kitűnő szabadidőprogramot biztosít a pihenni vágyó embereknek.
- Túrázási, természetjárási lehetőségek: A faluhoz közel van a Dráva és a Mura-folyó horvátországi szakasza, amely tájvédelmi terület, különleges növényekkel és ritka madárfajtákkal. A közeli Szent Mihály-hegy és Mura-folyó további kirándulási lehetőséget biztosít. Belezna egyik legnagyobb előnye az érintetlen természeti környezete; ennek megfelelően a természetjárásra rengeteg lehetőség adódik.

- Borturizmus: Az Asszonyvár-hegyi pincék a terület egyik attrakciója. Kialakítás alatt van a borturizmusra is alkalmas szállás, túraútvonal, gasztronómia helyi formája.
- Vízi turizmus: Itt található a Mura-folyó holtága, és a Mura-folyón 1949-ben lezárt, 1994-ben felújított ideiglenesen működő Zrínyi Miklós komp napjainkban nem üzemel. Az átkelési lehetőség magasabb fokú kihasználása a település egyik fejlesztési lehetősége lehetne.

Programok, rendezvények

- Rendezvények: Falunap augusztusban, Orbán napi búcsú, Zrínyi-napok, táncházi rendezvények, szüreti felvonulás, horgászverseny.
- Kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzatok és programjaik: Horvát Nemzetiségi Önkormányzat programjai.

Eszteregnye

Vonzerőstruktúra

Természeti vonzerők

- A falu dombokkal tarkított területét zárt bükkösök övezik
- Az erdők vadakban gazdagok: szarvas, vaddisznó, őz, róka is nagy számban található a területen.
- A külterületen, mint különleges külterület, meg kell említeni a zártkerti ingatlanokat is, melyek a településterület mintegy 4,5 %-át fedik le. A különleges külterület nagysága 89 ha.
- A Berki-patakon egy árvízcsúcs-csökkentő beruházás valósult meg, amelynek keretein belül 1 hektáros víztározó került kialakításra.
- Idegenforgalmi szolgáltatások jelenleg nem vehetők igénybe. A Mura nem játszik jelentős szerepet a település életében.

Ember alkotta, épített vonzerők

- Eszteregnye I. és II. világháborús áldozatainak emlékműve a templomkertben található.
- Eszteregnyei Kerekvár: Eszteregnye határában Eszteregnye és Obornak között egy dombvégződésen az erdőben található a Kerekvár. A kisméretű fa lakótorony helyét árok övezi, valamint két külső sánc választja le a dombhát többi részétől. A vár egyike azoknak a XII-XIII. században épített kisváraknak, melyekkel a belháborúktól sújtott Magyarországon a jelentősebb birtokosok a területeiket védték.
- Az általános iskola udvarán 1848-49-es kopjafa áll.
- Szőlőhegyi borospincék is megtalálhatók a településen.
- Obornaki Vadászház: Az épület 1997-ben, a Zalaerdő nagyszabású vadászház rekonstrukciós programja keretében kapta meg jelenlegi formáját. A kétszintes ház 12 vendégnek nyújt szálláslehetőséget. Az étkező és tanácsterem 20 fős, legfeljebb 30 főig bővíthető. A ház közvetlen környéke parkosításra került, a környező földterületeken pedig 1987-ben telepítési kísérlet kezdődött 21

hektáron, melynek során többfajta tűlevelű (vörösfenyő, tuja, duglasz, luc stb.) fafaj került kiültetésre, ahol kilátót is építettek.

- Nagyboldogasszony Római Katolikus Templom, amely 1870-ben épült. Építészeti stílusa neobarokk. 2006-ban újították fel.

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Szálláslehetőségek: Obornaki Vadászház, 12 fő szállhat meg.
- Vendéglátóhely: Kerekvár Eszpresszó.
- Falusi vendéglátás, vendégasztal: A településen nem érhető el falusi vendéglátás.
- Szórakozásra alkalmas helység: Művelődési Ház: 8882 Eszteregnye.
- Könyvtár, kulturális szolgáltató tér: Könyvtár, internetezési lehetőség.
- Nyilvános internet: A könyvtárban érhető el.

Programok, rendezvények

- Rendezvények: Falunap, Búcsú, Idősek napja.
- Kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzatok és programjaik: *A településen nem működik kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzat.*
- Sportolási lehetőségek: Eszteregnyei TSZ SE szervez sportprogramokat, jellemzően települési programok keretein belül.
- Horgászati, vadászati lehetőségek: A települést körülölelő erdők vadakban gazdagok, vadászati lehetőség biztosított a Zalaerdő Zrt.-n keresztül.
- Túrázási, természetjárási lehetőségek: A település északi részének erdeiben vezet a Rockenbauer Pál emléktúra útvonala, mely az országos Kék Túra útvonalának is része. Az úton keleti irányba haladva Homokkomáromba jutunk, míg nyugat felé Valkonyára. A másik turista útvonal a sárga jelzés, amelyen Sormás vagy Bucsuta falvakba juthatunk.
- Obornaktól indul a „Mezítlábas" Ösvény, amely nagyszerű élményt jelent gyermekeknek és felnőtteknek egyaránt. A Nyitnikék Erdei Iskola 2013-tól működik, amelyhez mezítlábas élményösvény kapcsolódik. Emellett több érdekes állomás is található rajt: meteorológiai állomás, vadleső, illatos kert, törpefenyő út.

- Borturizmus: Eszteregnye a Balaton melléki Borvidék Mura menti körzetének tagja. Része a Dél-Zalai Hegyközségnek, hiszen Rigyáccal szőlőhegy köti össze.
- Vízi turizmus: Az eszteregnyei víztározó mellett szabadidő park kialakítása (strand, csónakház, mellékhelyiségek, elsősegélynyújtó helyiség, főzési lehetőség, stb.).

Fityeház

Vonzerőstruktúra

Természeti vonzerők

- A falu erdőkkel borított lankás környéke és két parkja nyújt pihenési lehetőséget az odalátogatóknak.
- Nincsenek tavak, víztározók a településen, a Mura nem játszik jelentős szerepet a település életében.

Ember alkotta, épített vonzerők

- "Életkapu" emlékmű az Alkotmány téren: A község 1991-ben I. és II. világháborús emlékművet állítatott. A vöröstéglás burkolatú, nyeregtetős kapuzat formájú emlékmű két oldalon feliratos emléktáblákkal a község központjában áll.
- A népies későbarokk stílusban készült Pieta szoborcsoport Máriát a halott Jézussal ábrázolja. Alsó, szélesebb talapzatának két oldalán Szent Flóriánnak, a tűzoltók védőszentjének, és Szent Vendelnek, a vadászok védőszentjének szobrai vannak. A magasabb, keskenyebb középső részen helyezkedik el maga a Pieta-szoborcsoport. A teljes szoborcsoport országos műemléki védettség alatt áll a község központjában (nagyKAR, 2014).
- A magas, négyzetfülkés talapzaton álló fehérre festett kőkereszt a Szabadság tér keleti sarkán a Kossuth utca 56. számú telek mellett áll.
- Szent István király szobra a Szent István parkban található.
- A község temploma: Szentlélek Eljövetele Római Katolikus Plébánia.

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Szállláslehetőségek: *A településen nem érhető el szállláslehetőség.*
- Vendéglátóhely: Joy's cafe étterem & pizzéria.
- Falusi vendéglátás, vendégasztal: *A településen nem érhető el falusi vendéglátás.*
- Szórakozásra alkalmas helység: Művelődési Ház.
- Könyvtár, kulturális szolgáltató tér: Van a településen könyvtár / teleház, ahol internet hozzáférési lehetőség biztosított.
- Nyilvános internet: A Joy's cafe étterem & pizzériában nyilvános internet hozzáférés biztosított. A könyvtárban is van internet elérés.

Programok, rendezvények

- Rendezvények: Fityeház település legfontosabb rendezvénye az évente megrendezésre kerülő falunap és búcsú Pünkösdkor.
- Kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzatok és programjaik: Horvát Nemzetiségi Önkormányzat működik a településen.
- Sportolási lehetőségek: Futball-, tenisz- és kosárlabdapálya áll az idelátogatók rendelkezésére.
- Túrázási, természetjárási lehetőségek: A falu erdőkkel borított lankás környéke és két parkja kellemes pihenési lehetőséget nyújt az idelátogatóknak.

Letenye

A MURA ETT hazai szakaszának legnagyobb települése természetesen turisztikai szempontból is kiemelkedik a térségben.

Vonzerőstruktúra

Természeti vonzerők

- Letenyei Strand és Termálfürdő
    - A három hektárnyi zöldterületen a medencék mellett kemping, röplabda és strandfoci pálya is található. Az 50 °C-os kálcium-magnézium-hidrogén-karbonátos termálvízre épült fel a 33 m x 20 m-es nagymedence, a kör alakú, UV szűrős napvitorlákkal, árnyékolókkal ellátott gyermekmedence, és a – szintén napvitorlákkal védett – ülő- és tanmedence. A nagymedence vize 28 °C-os, a gyermek - és a tanmedence 32, az ülőmedence pedig 34 °C-os vizet tartalmaz. A medencéket a legkorszerűbb eljárással fertőtlenítik, így nincs bőr- és szemkárosító hatás, valamint a víz lenyelése sem ártalmas a szervezetnek. A határmentiségből adódóan a belföldi mellett horvát, osztrák és szlovén vendégek is érkeznek a fürdőbe (http://letenye.hu/index.php/hu/turizmus/content-page.html).
- Letenye az egyik állomása a Dél-Zalai Erdőtáj Kerékpárútnak.

Ember alkotta, épített vonzerők

- Letenye tagja a Zalai Borút Egyesületnek
- Szapáry-Andrássy-kastély
- Szentháromság római katolikus plébániatemplom
- Aranybárány fogadó barokk épülete
- Könyvtár

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

A MURA ETT hazai területének turisztikai szempontból is legfontosabb települése viszonylag széleskörű szállás-és vendéglátóhelyekkel rendelkezik:

- Aranybárány Vendégfogadó
- Fapuma Motel & Söröző
- Letenye Városi Termálfürdő és Kemping
- Radics Panzió Étterem & Wellnes Központ
- Aranysas Éttrerem
- M7 étterem, Galéria Panzió
- Muracenter Restaurant & Panzió

Programok, rendezvények

- Letenye igen gazdag kulturális programok és rendezvények tekintetében, a 2017-es rendezvénynaptár tanúsága szerint havonta 15-20 programot is szerveznek, főleg azonban a helyi lakosság számára (http://letenye.hu/KULTURA/programajanlo/rendezvenyterv/2017_rendezvenyterv_Letenye.pdf).
- A programok közül kiemelkednek a borhoz és a borászathoz köthető rendezvények és ünnepek, a Hóvirág Tavaszi Művészeti Fesztivál, a (2017-ben 34.) Mura Menti Napok, a majális és az adventi események, programok.

Molnári

Vonzerőstruktúra

Természeti vonzerők

- A Mura jó horgászati és egyéb aktív turisztikai lehetőséget biztosít.
- A folyó környékén található bányatavak jó lehetőséget biztosítanak a horgászásra, a vízi- és vízparti élővilág megfigyelésére.
- A szőlőhegy, az erdő jó kirándulási lehetőséget nyújt, megfigyelhetők a szőlő- és gyümölcstermelés munkafázisai (ültetés, gondozás, szüret).
- Az erdő növény- és állatvilága szintén kiemelendő.

Ember alkotta, épített vonzerők

- Az I. és a II. világháborúban hősi halált halt helyi áldozatoknak emlékművet állítottak.
- Kápolna és a Rózsafüzér Királynője Katolikus Templom is látogatható a településen.

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Szállláslehetőségek: Erdei Iskola. A meglévő iskolaépület nyári szálláshely 30 fő részére.
- Vendéglátóhely: Colonia Pizzéria. Klub Afrika.
- Falusi vendéglátás, vendégasztal: *A településen nem érhető el falusi vendéglátás.*
- Szórakozásra alkalmas helység: Molnári Kultúrház. Molnári IKSZT (Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér).
- Könyvtár, kulturális szolgáltató tér: Molnári IKSZT. Könyvtár. Teleház, infopont.
- Nyilvános internet: Nyilvános internet az IKSZT épületében érhető el.
- Sportolási lehetőségek: A településen füves labdarúgópálya érhető el, amely szabadon igénybe vehető.
- Horgászat: Molnári Horgász Egyesület. A folyó környékén található bányatavak jó lehetőséget biztosítanak a horgászásra. A helyi horgász egyesület aktív, a

honlapja naprakész, jó információforrás. Molnári - kavicsbányató, víz mérete: 3 ha. 2012-ben

- Vadászat: Hunor 2000 Vadásztársaság. Molnáriban vadászházat avattak, a szepetneki Hunor 2000 Vadásztársaság munkájának eredményeként.
- Túrázási, természetjárási lehetőségek: A szőlőhegy, az erdő jó kirándulási lehetőséget nyújt, megfigyelhetők a szőlő- és gyümölcstermelés munkafázisai (ültetés, gondozás, szüret). Az erdő és a vízpart növény- és állatvilága szintén kimeríthetetlen lehetőséget nyújt a megfigyelésre.
- Főbb lehetőségek: vízitúra, természetjárás, táborozás.
- Meglévő kikötőre épülő vízitúra kiinduló pont, szállás és táborozási lehetőség biztosított, vendéglátás és meleg étel szolgáltatás rendelkezésre áll.

Programok, rendezvények

- Rendezvények: Falunap, Szüreti felvonulás, Idősek napja, Farsang, Búcsú, Mazanica napok (a mazanica tradicionális horvát étel.)
- Kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzatok és programjaik: Horvát Nemzetiségi Önkormányzat működik a településen, amely aktívan részt vesz a település programjaiban. Főbb programjai: Szüreti felvonulás, Csillag születik vetélkedő, farsangi felvonulás, Tojás festés, Cimera készítés.

Murakeresztúr

Vonzerőstruktúra

Természeti vonzerők

- Sóderbányák találhatók a település külterületén, de nem az önkormányzat tulajdonában vannak.
- A Mura jó horgászati és egyéb aktív turisztikai lehetőséget biztosít.

Ember alkotta, épített vonzerők

- Bóni-hegyen lévő Szent Anna kápolna.
- Murakeresztúr Szigeti utcában található egy tájház Balogh Vilmos magánszemély tulajdonában, melyet önerőből alakított ki egy régi parasztépületből.
- A Zrínyi-Újvár romjai a közelben találhatóak. A településen egyébként is nagy a Zrínyi-kultusz, Zrínyi Miklósnak szobra és domborműve is van a faluban.
- Memento emlékmű: 1975 óta áll a Mura-híd mellett felállított II. világháborús emlékmű, amely a felrobbantott átkelő anyagaiból készült.
- A község temploma: Szent Kereszt felmagasztalása templom, római katolikus felekezet, építészeti stílusa: román.

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Szálláslehetőségek: Mura Vendégház. A régi falusi ház felújításakor 3 szobában 10 férőhely lett kialakítva, konyhával, fürdőszobákkal, garázzsal és tárolókkal. A kerthelyiségben egy árammal ellátott 10-12 férőhelyes sátorhely is várja a vendégeket. Az udvaron 7×3 méteres medence napozóágyakkal, szauna, játék- és sporteszközök a vendégek igényeit szolgálják. Hagyományos ételek szabadtéri elkészítését komplett kerti konyha szolgálja. Egy fazekas korong kihelyezésével, helybeli fazekassal együttműködésben kézműves tevékenység folytatására is alkalom nyílik.
- Vendéglátóhely: Atlantis Presszó. Gizmo Presszó.
- Falusi vendéglátás, vendégasztal: Az Önkormányzat konyháján lehet ebédet vásárolni.

- Szórakozásra alkalmas helység: Művelődési Ház. IKSZT (Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér).
- Könyvtár, kulturális szolgáltató tér: Könyvtár és e-pont működik a Művelődési Házban.
- Nyilvános internet: Az e-pontban, a Művelődési Házban érhető el nyilvános internet.
- Sportolási lehetőségek: Tornaterem van a településen, amit ki lehet bérelni sportolás céljából. Asztaliteniszezni lehet, focizni, kézilabdázni, stb.
- Horgászati, vadászati lehetőségek: Bányatón lehet horgászni, a helyi Horgász Egyesületnél lehet vásárolni jegyet. Kollátszegi - kavicsbányatavak, kezelő: Murakeresztúri HE.
- Túrázási, természetjárási lehetőségek: Zalai gyalogtúrák a Mura-menti tájakon, a Balaton-felvidéki Nemzeti Park szakvezetésével.
- Borturizmus: A település életében nem játszik jelentős szerepet a borturizmus, de fejleszteni lenne érdemes, hiszen jó minőségű bort termelnek a községben.
- Vízi turizmus: A település életében nem játszik jelentős szerepet a vízi turizmus, de ezt fejleszteni akarják.

Programok, rendezvények

- Rendezvények: Falunap, Zrínyi nap, farsangi felvonulás, szüreti felvonulás, böllérfesztivál.
- Sok program van az egész év során, aktív Facebook oldal tájékoztat ezekről.
- Emellett a település honlapja is aktívan hirdeti a programokat, majd be is számol azokról.
- Kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzatok és programjaik: Horvát és Roma Nemzetiségi Önkormányzat működik.

Petrivente

Vonzerőstruktúra

Ember alkotta, épített vonzerők

- Harangláb.
- Millenniumi Emlékpark (Három Királyok Szoborcsoport): A község központjában építették meg a Millenniumi Emlékparkot, kiemelkedően a Szoborcsoporttal, mely méltó emléket állít államalapításunk 1000. évfordulójának. Nagyboldogasszony Kápolna.

Természeti vonzerők

- A település életében nem játszik kiemelt szerepet a Mura.
- Petrivente dombvidéki kitettségű település.
- Zala megye gyümölcsei közül a bogyós gyümölcsök termesztésére kifejezetten alkalmas a terület. A termesztett fajok, kedvenc csemegék: málna, szamóca, szeder, ribizli, egres.

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Szálláslehetőségek: Remete Vendéglő és Panzió (időszakosan üzemel), az M7-es autópálya 220-as kilométerkőnél, a Petriventei elágazónál (hivatalosan Rigyáchoz tartozik).
- *Jelenleg nem érhető el a településen turisztikai szálláshely*, de az Önkormányzat elképzelései szerint a volt Óvoda épületét ilyen jelleggel szeretné átalakítani, amennyiben erre adekvát pályázati lehetőség nyílik.
- Vendéglátóhely: A településen egy vendéglátó ipari helyiség található, amely a település idegenforgalmából adódó kapacitásokat megfelelően ki tudja szolgálni.
- Falusi vendéglátás, vendégasztal. A falusi vendéglátást a családok egyénileg tudják megoldani. A település rendezvényein vendéglátó egységgel történő együttműködés során érhető el étkezési lehetőség.
- Szórakozásra alkalmas helység: Club Mixi 2014-ben kerül átadásra az újonnan felújított Kultúrház, ezen felül van Teleház is.

- Könyvtár, kulturális szolgáltató tér: A Teleházzal egybekötötten működik a könyvtár. A Kultúrházban kapott helyet az asszonykórus, illetőleg a Petrivente Virágai Hagyományőrző Egyesület is.
- Nyilvános internet: Teleház, ahol térítésmentesen lehet internetezni. Hat asztali számítógép van, illetőleg lehet fénymásolni, nyomtatni is.
- Sportolási lehetőségek: Petrivente a sportolási tevékenységek közül prioritásként kezeli a futballt, melyet a helyi fiatalok összefogásával és bevonásával működő Sportegyesület szervez meg. Infrastrukturális háttérét az önkormányzat egy sportcentrum felépítésével, rendszeres karbantartásával biztosítja, melyben helyet foglal egy újonnan felújított sportöltöző, egy körbekerített aszfaltos kézi- és kosárlabda pálya, valamint egy labdarúgó-pálya, kilátóval. A kicsiknek EU konform játszótér áll rendelkezésre.
- Horgászati, vadászati lehetőségek: *A településen nem érhető el horgászati, vadászati lehetőség.*
- Túrázási, természetjárási lehetőségek: A Dunántúli dombságból fakadóan lehetőség nyílik a települést körülvevő dombságok túrázására.
- Borturizmus: A településhez a rigyáci Imrehegy tartozik, mint szőlőhegy. A pincelátogatások itt tudnak megvalósulni.
- Vízi turizmus: *A település életében nem játszik jelentős szerepet a vízi turizmus.*

Programok, rendezvények

- Rendezvények: Idősek Napja, Anyák Napja, Gyermeknap, Falunap, Farsang, Szüreti felvonulás, Mindenki Karácsonya, sportrendezvények, utcabajnokságok, Horvát Nemzetiségi Napok.
- Kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzatok és programjaik: Horvát Nemzetiségi Önkormányzat működik a településen. A település horvát identitásának megőrzéséért, továbbadásáért, a horvátországi testvérteleplüléssel való szoros kapcsolattartásért felelősek.

Rigyác

Vonzerőstruktúra

Természeti vonzerők

- A Mura nem játszik jelentős szerepet a település életében.
- A Rockenbauer Pál emléktúra útvonala érinti a települést.
- Védett természeti terület a rigyáci fás legelő, melynek védelmét 1976-ban a Zala Megyei Tanács a 32745 sz. rendelettel biztosította. A védett terület Rigyác községtől északkeletre az Öreg-hegy szőlői és a Felső-mező erdői közt helyezkedik el. A múlt században még zárt bükkös volt itt, melyet a fák kiirtása után legelőként hasznosítottak: elsősorban sertésmakkoltatásra.
- Az Öreghegyi szőlőhegy és a Szuloki-forrás is kirándulási lehetőséget biztosít.

Ember alkotta, épített vonzerők

- Benyovszky-kastély: A kastélyt Szakály Zsolt vásárolta meg 2012-ben az önkormányzattól (Zalai Hírlap Online, 2012).
- I. és II. világháborúban elesettek emlékére emelt emlékmű.
- Rigyáci Szent Anna templom (1762): A barokk stílusú templom egyhajós félköríves apszis záródású cseh süveg boltozatos épület. A falakat plasztikus lábazattal és fejezettel kialakított pillérek tagolják. A pillértestekre támaszkodnak a csehsüveg boltozatokat elválasztó hevederívek. A templom téglából épült, melyet cserépzsindellyel fedtek, padozatát téglával rakták ki. Hossza 26 m, átlagszélessége 11,5 m, a torony 28 m magas és 4,85 m széles.

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Szálláslehetőségek: Remete Vendéglő és Panzió (időszakosan üzemel), az M7-es autópálya 220-as kilométerkőnél, a Petriventei elágazónál.
- Vendéglátóhely: Remete Vendéglő és Panzió, 200 fős befogadóképességgel, 12 szálláshellyel.
- Falusi vendéglátás, vendégasztal: *A településen nem érhető el falusi vendéglátás.*
- Szórakozásra alkalmas helység: Kultúrház.

- Könyvtár, kulturális szolgáltató tér: Könyvtár, internetezési lehetőség.
- Nyilvános internet: Nyilvános internet a könyvtárban érhető el.
- Sportolási lehetőségek: A Rigyáci Kulturális- és Sportegyesület rendszeresen szervez programokat.
- Horgászati, vadászati lehetőségek: *A településen nem érhető el horgászati, vadászati lehetőség.*
- Túrázási, természetjárási lehetőségek: Rockenbauer Pál túraútvonal.
- Borturizmus: Rigyáci szőlőhegyen jellegzetes pincesor. Szüreti Fesztivál alkalmával borkóstolás, pincelátogatás. Zalai Borvidék Muravidéki körzetének tagja, része a Rigyác – Eszteregnye - Valkonya Hegyközségnek. 2008-ban beolvadt a Kerkamenti Hegyközségbe, majd a törvényi változással Létrejött a Dél Zalai Hegyközség.
- Vízi turizmus: A település életében nem játszik jelentős szerepet a vízi turizmus.

Programok, rendezvények

- Rendezvények: Szüreti Fesztivál, Anna napi Búcsú, Idősek napja, Farsang, Márciusi kulturális rendezvény.
- Kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzatok és programjaik: *A településen nem működik kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzat.*

Semjénháza

Vonzerőstruktúra

Természeti vonzerők

- A Mura nem játszik jelentős szerepet a település életében.
- A környék aktív turizmusba bevonható területei: Mura-folyó, molnári bányatavak, szepetneki víztározó-halastó, Szuloki-forrás).

Ember alkotta, épített vonzerők

- A Szent Anna kápolna, a község legrégebbi épülete.
- I-II. világháborús hősi emlékmű.
- A település temploma (Szent Anna római katolikus templom) 1999-ben épült.

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Szálláslehetőségek: *A településen nem érhető el szálláslehetőség*. Egy turisztikai projekt megvalósításával nyílik lehetőség turisztikai szálláshelyek kialakítására, amely az Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér (IKSZT) emeletén kap helyet, korszerű, modern berendezéssel, közösségi térrel ellátva.
- Vendéglátóhely: A településen jelenleg egy működő vendéglátóipari helyiség van. A rendezvényekre, illetőleg a turisztikai kiszolgálásra éttermi és egyéb vendéglátó szolgáltatást a településen székhelyes vendéglátó egységgel együttműködve tudnak biztosítani.
- Falusi vendéglátás, vendégasztal: Falusi vendéglátással elsősorban a településen székhelyes, a közeli városban lévő vendéglátó egységgel közös együttműködés keretében tudnak falusi vendégasztalt biztosítani.
- A helyi termék kínálat kialakítása, és annak rendszerezése jelenleg folyamatban van. A településen megtalálhatók a mezőgazdasági termeléshez kapcsolódó helyi termékek (méz, gyümölcs), valamint a horvát hagyományokhoz kapcsolódó tárgyi és szellemi örökségek.
- Szórakozásra alkalmas helység: Az 1994-ben átadott Faluház a kulturális élet centruma.

- Könyvtár, kulturális szolgáltató tér: A településen működik teleház és könyvtár, kölcsönzés mellett szükség esetén lehetőség nyílik nyomtatásra és fénymásolásra is. Továbbá a közelmúltban került átadásra az Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér (IKSZT) épülete, amely minden közösségi igényt ki tud elégíteni a településen. A lakossági igényekhez alkalmazkodó nyitva tartás, illetve a szolgáltatások (teleház, internet, könyvtár, olvasószoba, üzlethelyiség, konyha, közösségi tér, gyereksarok, kisgyermek öltöztető, pelenkázó, civil iroda, vállalkozóbarát helyiség, babakocsi-tároló, magaslati terasz, szakszerű személyzet) sokasága miatt a látogatók száma folyamatosan emelkedik.
- Nyilvános internet: A településen az érdeklődők a teleházban ingyenesen használhatják az internetet, 6 db asztali számítógépet vehetnek igénybe.
- Sportolási lehetőségek: A sportcentrum több egységgel is bővült, így megtalálható az élőfüves nagypálya mellett a műfüves kispálya pályavilágítással, valamint egy strand-röplabda pálya került kialakításra.
- Egy nyertes pályázatnak köszönhetően a Sportegyesület 15 női és 15 férfi mountain bike-kal rendelkezik és az ezek szállítására alkalmas utánfutó az év végére kerül beszerzésre.
- A sportpálya melletti területen távolugró részt, kültéri sakkozási lehetőséget, asztaltenisz és egy szabadtéri strandröplabda pályát alakítanak ki mely alkalmas lesz lábtenisz pályának is.
- Horgászati, vadászati lehetőségek: A Murai vízi turizmushoz kapcsolódóan került kialakításra a településen a horgász turizmus fejlesztése (3 db. fenekezős, 3 db. úszós horgász-szett és székek beszerzése, és azok kölcsönözhetősége).
- Túrázási, természetjárási lehetőségek: Dél-Zala Kerékpárútvonalon lehetőség nyílik a településen on-line is kölcsönözhető biciklikkel a túrázásra. Valamint a település határában több hegyhát is található (Sándorhegy, Ivánhegy), amely nemcsak a szőlészeti turizmushoz köthető, hanem kiváló túrázási lehetőséget is biztosít az ide látogatók és a település lakossága részére is. Akár kerékpárral, vagy gyalogosan is több olyan terület elérhető, amelyek szépségük mellett szórakozási lehetőséget is nyújtanak a látogatóknak (Mura-folyó, molnári bányatavak, szepetneki víztározó-halastó, Szuloki-forrás).
- Borturizmus: A településen több hegyhát is található, amelyen nagy hagyományai vannak a szőlőtermesztésnek, a borturizmusnak. Egy helyi vállalkozó a

borturizmusra építette fel turisztikai szolgáltatásainak fejlesztését, egy horvát hagyományokhoz szervesen kapcsolódó, de mégis modern pincét, és a hozzá tartozó szolgáltató helyiséget építi ki.

- Vízi turizmus: A település életében most még nem játszik jelentős szerepet a vízi turizmus, de elsősorban a Murai vízi turizmusra épülő projekt megvalósításával (raftingcsónak, kenuk, mellények, horgász-szettek beszerzése) szeretnék fellendíteni a településen belül a vízi turizmust. Ennek népszerűsítésére nemcsak a projekt keretében beszerzendő tárgyi eszközök megvásárlásával, hanem honlap kialakításával, on-line kölcsönzéssel, egymásra épülő turisztikai és kiszolgáló szolgáltatások fejlesztésével egyidejűleg tervezik a település turisztikai fejlődését elősegíteni. Nyertes pályázat révén lehetőségük adódik turisztikai szálláshelyek kialakítására is, így az egymásra épülő szolgáltatások és kínálatok nagymértékben hozzá tudnak járulni Semjénháza turisztikai beazonosíthatóságához.

Programok, rendezvények

- Rendezvények:
    - Farsang: Környékbeli települések lakói is részt vesznek a felvonuláson, melyet kulturális műsor zár.
    - Falunap: 2 napos rendezvény, az első nap gyermek- és sportnap, a második nap kulturális nap.
    - Szüreti felvonulás: Szomszédos településsel közösen szervezett program, melyen a fiatalok is idősek együtt elevenítik fel a régi hagyományokat. Idősek napja: minden évben köszöntik a település időseit, a kulturális műsort követően egy vacsorával vendégelik meg őket.
    - Pünkösdi királyválasztás eseménye
- Kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzatok és programjaik: Horvát Nemzetiségi Önkormányzat működik a településen. A Farsangi rendezvényt és a Szüreti felvonulást szervezi, továbbá a Falunap megszervezésében és lebonyolításában is aktívan részt vesz. A Nemzetiségi Önkormányzat felöleli a horvát nemzetiségi identitás erősítését, ennek érdekében a település horvát ajkú

lakosságának, valamint a környező horvát települések lakosságának bevonásával szervezi tevékenységét.

Szepetnek

Vonzerőstruktúra

Természeti vonzerők

- Szepetnek a Kelet-zalai-dombság déli részén található. Határa igen nagy, zömében sík, kisebb részben dombos. A községet a Berki patak szeli át.
- Szepetneki víztározó: horgászparadicsom, vízi sportok.
- A védett fajok közül a kapcsos korpafű, a szálkás pajzsika, a széles levelű nőszőfű, a pirító gyökér, a kardos madársisak, az erdei borkóró, szálanként a téli zsurló, a karéjos vesepáfrány, a békakonty, a kétlevelű sarkvirág, a hússzínű ujjas bokor és a madárfészek él erdeiben.

Ember alkotta, épített vonzerők

- Batthyány-kúria.
- I. világháborús emlékmű: Kallós Ede szobrászművész alkotása, 1935-ben készült. A szepetneki emlékmű puskára támaszkodó katonát ábrázol. A talapzat monumentális, rajta az elesettek nevei.
- II. világháborús emlékmű: Rajki László alkotása, 1991-ben készült.
- Királyi Pál Emlékszobor: Németh Ferenc alkotása, készült 1992-ben. Az alkotó Szepetnek polgára, népi iparművész, fafaragó mester, népi jellegű használati eszközök, fa gyermekjátékok, játszótéri játékok jeles készítője.
- Királyi Pál Dombormű: Szabolcs Péter alkotása, készült 1994-ben. Alapvetően bronz szobrász, de fával is dolgozott, majd fém-fa kompozíciókat is készített.
- Szent István szobor: Gruber Leó szobrászművész alkotása, készült 1938-ban.
- Szent Őrangyalok Templom (Római katolikus templom): Az Őrangyalok templom a település legjelentősebb kultúrtörténeti emléke. Barokk stílusú, műemlék jellegű. Hársfából faragott szószéke feltehetőleg XVIII. sz.-i eredetű. Oltára 1900-ban készült. Orgonáját 1896-ban építették, legutolsó bővítése 1988-ban volt. Harangjait nagy ünnepélyességgel 1925-ben szentelték fel. Jelentős búcsújáró hely volt. Stációképeit a szepetneki származású Mulasics László festőművész készítette. A gondozott templomkertben található Szent István szobra, mely az egyházi és közösségi megemlékezések helyszíne is.

- Szepetneki Evangélikus Egyházközség Temploma (Evangélikus templom): Az evangélikus templom a falu másik nevezetessége. 1795, 1820 építései után a tornyot 1832-1834 közt építették a templom elé. A templom karzattal, majd azokat tartó oszlopokkal, orgonával bővült. A bejáratnál az I. világháborúban elesetteknek állítanak emléket.

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Szálláslehetőségek: Nóra Vendégház.
- Vendéglátóhely: Oázis Pizzéria, Dóra Fagylaltozó, Kékasszony Presszó.
- Falusi vendéglátás, vendégasztal: Nóra Vendégház.
- Szórakozásra alkalmas helység: Királyi Pál ÁMK.
- Könyvtár, kulturális szolgáltató tér: Könyvtár, a Királyi Pál ÁMK-ban. Integrált Közösségi Szolgáltató Tér.
- Nyilvános internet: Nyilvános internet az Integrált Közösségi Szolgáltató Térben érhető el.

Programok, rendezvények

- Rendezvények: Lecsófesztivál, Sport Bál, Megemlékezés a II. Világháború áldozatairól, Farsang, Március 15; Nyugdíjasok Kulturális Találkozója, Gyermeknap - Közös Májusfa kitáncolás, Pünkösdi királyválasztás, Augusztus 20. , Falunap, Búcsú, Idősek Napja, Adventi koszorúéneklés, Falumikulás, Horvát Kórustalálkozó, Királyi Karácsony, Jótékonysági bálok.
- Kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzatok és programjaik:
  - A Horvát Nemzetiségi Önkormányzat programjai.
  - A Német Nemzetiségi Önkormányzat programjai.
  - A Roma Nemzetiségi Önkormányzat programjai.
- Sportolási lehetőségek: Horgászat: Pihenésre, kellemes kikapcsolódásra jó lehetőséget nyújt 24 hektárnyi vízfelületével a víztározó. Igazi horgászparadicsom, s a vízi sportok kedvelői is jól érezhetik itt magukat.
- A Jókai utcai sporttelepen futball, gördeszka és kerékpárpálya érhető el.

- Horgászati, vadászati lehetőségek: Szepetneki-víztározó (Kisperházi-tó), víz mérete: 24 ha. Igazi horgászparadicsom, s a vízi sportok kedvelői is jól érezhetik itt magukat. Vadászat: Hunor 2000 Vadásztársaság.
- Túrázási, természetjárási lehetőségek, helyszínek: A Szepetneki horgász tó és környéke, illetve a Vörös hegy. A tó környezete kiválóan alkalmas sportolásra, kirándulásra, kiépített tűzrakó hely és esőbeállók állnak a vendégek rendelkezésére. A keleti oldalán kerékpárút vezet a tó végéig.
- Borturizmus. Borversenyeket rendeznek Szepetneken, a Mezőgazdasági Szakkiállítás és Vásár keretében. A község külterületén található Vörös hegyen jelenleg kialakított borturizmus nincs.
- Vízi turizmus: Pihenésre, kellemes kikapcsolódásra jó lehetőséget nyújt 24 hektárnyi vízfelületével a víztározó. Igazi horgászparadicsom, s a vízi sportok kedvelői is jól érezhetik itt magukat.
- Emellett tervben van még kilátó, fedett színtér építése, a tó növény és állatvilágának bemutatása egy tanösvény kialakításával, prospektus kiadása.
- A helyi ételek közül a „répás fózlit” érdemes kiemelni.

Tótszentmárton

Vonzerőstruktúra

Természeti vonzerők

- *A településnél nem tudunk kiemelni turisztikai szempontból számottevő természeti értéket.*

Ember alkotta, épített vonzerők

- Tájház: A tótszentmártoni tájház a mura menti horvátság tipikus építészeti stílusát jeleníti meg az évszázados életforma tárgyi eszközeivel (Letenyei Kistérség, 2011).
- A Bedekovich-kúria téglalap alaprajzú, egyemeletes, tető nélkül álló, romos épület Tótszentmártonban. Déli homlokzata középprizalitos, tengelyében nyíló kosáríves, kőkeretes bejárattal. Földszinti helyiségei boltozottak voltak, részben beomolva. 1993-tól önkormányzati tulajdonban van (Letenyei Kistérség, 2011).
- Szent Márton szobor és Szent Flórián szobor található a településen.
- Szent Márton Római Katolikus templom: keletelt, egyhajós, poligonális szentélyzáródású, nyugati homlokzata előtt toronnyal, a szentély északi oldalához csatlakozó négyzetes alaprajzú sekrestyével, a hajó északi és déli oldalához kapcsolódó íves alaprajzú kápolnákkal. Csehsüveg boltozatos hajó és szentély, negyed gömb boltozatú szentélyfej, fiókos dongaboltozatú sekrestye, a hajó bejárati oldalán karzat. Berendezés: szószék, főoltár, mellékoltár (Letenyei Kistérség, 2011).

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Szállláslehetőségek: A településen nem érhető el szállláslehetőség.
- Vendéglátóhely: Hajnalka eszpresszó, Tuntu kocsma.
- Falusi vendéglátás, vendégasztal: A településen nem érhető el falusi vendéglátás.
- Szórakozásra alkalmas helység: Faluház.
- Könyvtár, kulturális szolgáltató tér: Könyvtár.
- Nyilvános internet: A könyvtárban érhető el.

Programok, rendezvények

- Rendezvények: Szent Antal napi búcsú, Szent Márton napi búcsú és mustszentelés, szüreti felvonulás, farsangi bál, idősek napja, húsvéti tojásfestés, karácsonyi koncert, „Bor, Prósza és Tambura Fesztivál".
- A helyi ételek közül a prószát érdemes kiemelni.
- Kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzatok és programjaik: Horvát Nemzetiségi Önkormányzat működik a településen.
- Sportolási lehetőségek: *A településen van sportolási lehetőség, egy sportpálya*
- Horgászati, vadászati lehetőségek: *A településen van horgászati, vadászati lehetőség. Tótszerdahelyi Kisberkes VT keretében*
- Túrázási, természetjárási lehetőségek: Része a Szent Márton európai kulturális útvonal Via Slavonica nevű tematikus részének.
- Borturizmus: A település a Balaton-melléki Borvidék Muravidéki körzetének tagja. Dél - Zalai Hegyközség.
- Vízi turizmus: *A település életében nem játszik kiemelt szerepet a vízi turizmus.*

Tótszerdahely

Vonzerőstruktúra

Természeti vonzerők

- A településen bányató és horgásztó is található. A horgászegyesület egyre nagyobb számú haltelepítéssel, a környezet rendezésével járul hozzá a természeti értékek megőrzéséhez. A Tótszerdahelyi régi kavicsbánya tó 30 éves bányaművelés után visszamaradt vízterület, változatos vízmélységgel. Halfaunája változatos, köszönhető a vízterületet körül ölelő Mura-folyónak, valamint a változatos haltelepítéseknek. A Mura, a holtág, a bányatavak az érintetlen környezet lehetőséget adnak egy vízi-paradicsom, üdülőközpont kialakítására.
- A magánkézben lévő Szerdahely Tó elnevezésű horgásztavaknál kiváló természeti környezet, nyugodt körülmények és halban gazdag vízterület várja a horgászokat.
- Természeti látványosság a Mura és a 12 hektáros holtág rendszer, ami egyetlen hazai, Mura melléki mentett holtág a benne található védett vízinövény-társulással és természetvédelmileg is kiemelten nagy jelentőségű Vörös Könyves lápi póccal. A holtág környékére visszatelepültek a hódok.

Ember alkotta, épített vonzerők

- Fedák Sári Kúria: Az elmúlt évek egyik legnagyobb szabású beruházása valósult meg a település életében a volt Fedák-kúria felújításával. Az épület éveken keresztül közcélokat szolgált, hiszen volt általános iskola, múzeum, könyvtár, sőt még varroda is. Az évek múlásával állaga erősen romlani kezdett, szinte használhatatlanná vált. Az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program lehetővé tette az ingatlan felújítását. Így sikerült megmenteni az enyészettől ezt az emlékekben gazdag, a falu történetének legősibb épületét. 2007-ben a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanácstól a padlástérben 10 db fürdőszobás szoba kialakítására nyert a település 16,5 millió Ft-ot. Jelenleg is tart a konyha és étterem kialakítása a Leader pályázati program keretein belül, közel 25 milliós támogatásból. Az épület felújításával a természet- és környezetvédelmen, a mezőgazdaságon és a turizmuson alapuló vidékfejlesztési forrásközpont kialakítása volt a cél. Ennek egyik bázisa a Muramenti Nemzetiségi

Területfejlesztési Társulás munkaszervezete, melynek célja a pályázatok megírásával segíteni a vidékfejlesztést, a térség településeit. A volt Fedák-kúria külső és belső felújításával egy, a térséget kiszolgáló, egyben a község egyik legjelentősebb építészeti értékét megjelenítő centrum jött létre, mely alkalmas rendezvények, konferenciák, képzések, szemináriumok rendezésére.

- Tájház: 2013-ban került felújításra Leader program keretein belül elnyert támogatással. A tájházon belül múzeum lett kialakítva Mura menti horvát helytörténeti kiállítással.
- A világháborús emlékmű a templom kertjében van felállítva.
- Szent István szobra a Zrínyi téri körforgalomban található.
- Zrínyi Miklós szobra a polgármesteri hivatal szomszédságában van felállítva.
- Jézus Szíve Templom: Tótszerdahely a mai magyar építőművészet kiemelkedő példáját mutatja az 1993felszentelt római katolikus templommal. A templom orgonája hangversenyek rendezését is lehetővé teszi.
- Kápolna: A felújított, 1823-ban épült kápolna, és az új, központi helyre állított feszület.
- A gasztronómia kapcsán kiemelendő a helyi specialitás, a gibanica készítése.

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Szálláslehetőségek: Fedák-kúria. A Fedák kúria tetőterében kialakított 10 szoba egyenként 2 fő befogadására alkalmas.4 francia ágyas és 6 két ágyas szoba. A szobák mindegyike külön előtérrel, beépített szekrénnyel, valamint saját fürdővel és mellékhelyiséggel rendelkezik, televízióval és ingyenes wifi-vel ellátva. A kúria udvara szépen parkosított. A biztonságos előírásoknak megfelelően kialakított játszótér a kicsiknek és nagyobbaknak egyaránt kellemes kikapcsolódás.
- Varga Apartmanház.
- Vendéglátóhely:
    - Szerdahely Tó – alkalmi főzés
    - Fitness Kávézó
    - Anita presszó.
- A településen 2 élelmiszer bolt található.
- Falusi vendéglátás, vendégasztal: A helyi halászcsárdában és az önkormányzat tulajdonában lévő Fedák Sári konyhájában a Murai halakból készült előrendelés

útján kaphatók különböző halételek, valamint kemencés finomságok kaphatóak. eseti megrendelésre,

- Szórakozásra alkalmas helység: Kultúrház.
- Könyvtár, kulturális szolgáltató tér: Teleház. Igénybe vehető szolgáltatások: nyomtatás, internethasználat, adatmentés, a szolgáltatások ingyenesek.
- A településen a hagyományok ápolására Tájház célra került felújításra egy tradicionális stílusú épület.
- Nyilvános internet: Teleház. Információs Pont.

Programok, rendezvények

- Rétes fesztivál: 2001-ben került megrendezésre az I. Tótszerdahelyi Rétes fesztivál, melynek fő motívumaként a hagyományos horvát rétessütést helyezték a rendezvény középpontjába. Az évek alatt, a versenyen résztvevő csapatok, a helyi lakosság valamint az ide látogatók igényeinek felmérése alapján mára egy kimondottan térségi rendezvényt valósítanak meg. A program fő motívuma mellett, számos más, a Mura menti horvátságra jellemző kulturális, hitéleti és népi hagyománymegőrző kísérőprogramot is kínálnak az érdeklődők számára; hálószövés, népi kosárfonás, korongozás, kovácsbemutató, lovagoltatás, folklórfesztivál. A rendezvény minden év augusztus hónapjának első hétvégéjén kerül megrendezésre.
- A búcsút júniusban, Jézus Szíve ünnepéhez kötődve tartják meg.
- Idősek napját január utolsó hetében ünneplik.
- Hagyományápoló rendezvények, Farsangolás.
- Kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzatok és programjaik: „Blazsetin István" Horvát Önkormányzat. A nemzetiségi önkormányzat céljainak elérése érdekében évenkénti rendszerességgel szervez olyan rendezvényeket és programokat, amelyeknek céljai között szerepel a helyi kulturális és társadalmi élet fellendítése, a helyi lakosság minél szélesebb rétegeinek, elsősorban a fiataloknak a bekapcsolása a kulturális és művelődési programokba.
- Tótszerdahely nevéhez leginkább fűződő gasztronómiai kínálat első fokán a „Tótszerdahelyi totyogós" túrós rétes áll.

- Sportolási lehetőségek: A községet átszelő kerékpárútról letérve, végig kavicsos úton haladva elérhető a Mura és holtága. A kerékpáros turisták nem csak a falut tekinthetik meg, hanem rövidebb-hosszabb kirándulást is tehetnek a környéken.
- Fitness Center: Teljesen felújított, külön férfi és női kondicionáló termekkel, vadonatúj cardio és izomzaterősítő gépekkel, segítő csapattal várja a mozgás szerelmeseit.
- Sporthorgászat: Szerdahely tó.
- Horgászati, vadászati lehetőségek: Tótszerdahelyi kavicsbányatavak 13,6 ha Tótszerdahelyi Horgászegyesület
- Horgászhelyek: sóderbányák,(5) Mura, és a Mura holtága.
- Halászegyesület: Jelenleg kb. 60 tagjuk van, a Murán halásznak emelőhálóval.
- Szerdahely Tó – Tótszerdahely
- *Vadászház a területen nem található*. Tótszerdahelyhez tartozó vadászterület a Kisberkes Földtulajdonosi Vadásztársaság nevéhez fűződik, melynek székhelye Tótszerdahely
- Túrázási, természetjárási lehetőségek: A természetjárás kedvelői barangolásaik során bejárhatják és megcsodálhatják a község természeti értékeit: a Mura gyors folyású fő- és vadregényes holtágát, a falut átszelő és a Murába torkolló Borsfa patakot, fasorokkal, faegyedekkel átszőtt tisztásokat, a bányatavakat.
- Borturizmus: Tótszerdahely közigazgatási területén nincsenek szőlőhegyek, de a falubelieknek vannak szőlői például Kálmán-hegyen (Tótszentmártonhoz tartozik).
- Jellemző szőlőhegyi hagyományok a pincelátogatások mellett a keresztfáknál megtartott búcsúk.
- Vízi turizmus: A település életében egyre jelentősebb szerepet játszik a vízi turizmus.

Valkonya

Vonzerőstruktúra

Természeti vonzerők

- A település attraktív természeti környezetben, erdővel (bükkös, tölgyes) körülzárt völgyben fekszik.

Ember alkotta, épített vonzerők

- I-II. világháborús emlékmű (gyermekét sirató asszony) található a településen. Szent Péter és Pál Apostolok Templom (Kápolna). Felekezete római katolikus.

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Szállláslehetőségek: Rockenbauer Pál turistaszálló.
- Vendéglátóhely: *A településen vendéglátó ipari helység nem érhető el.*
- Falusi vendéglátás, vendégasztal: *A településen nem érhető el falusi vendéglátás.*
- Szórakozásra alkalmas helység: Közösségi ház.
- Könyvtár, kulturális szolgáltató tér: Könyvtár.
- Nyilvános internet: A könyvtárban van internet elérhetőség.

Programok, rendezvények

- Rendezvények: Májusfa állítás április 30.
- Májusfa kitáncolás június 7.
- Ludvércjárás szeptember 29. – kézműves foglalkozások, vásár, vetélkedők
- Kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzatok és programjaik: A településen nem működik kisebbségi vagy nemzetiségi önkormányzat.
- Sportolási lehetőségek: A településen elérhető sportolási lehetőség a túrázás.
- Horgászati, vadászati lehetőségek: *A településen nem érhetőek el horgászati, vadászati lehetőségek.*
- Túrázási, természetjárási lehetőségek: A környéken szép gyalogos túrák tehetőek, például a Kék Túra útvonalán.

- Borturizmus: Része a Dél-Zalai Hegyközségnek és a Balaton-melléki Borvidék Mura - menti körzetének. A térségre jellemző a dombhátakon a szőlő- és bortermelés, ami sajátos stílusú boronapincék építését vonta maga után. Helyreállított példái a Zajki és a Valkonyai felújított pincék.
- Vízi turizmus: *A település életében nem játszik kiemelt szerepet a vízi turizmus.*

A horvát települések turisztikai kínálatának elemzése

A horvát oldalon található települések természeti vonzereje kapcsán természetesen a Mura-Dráva Regionális Park értékeit kell kiemelnünk. A Mura és a Dráva folyó területei magas biológiai és tájvédelmi sokféleséggel és gazdag geológiai és kulturális-hagyományos örökséggel rendelkeznek. A regionális park kategória védelme lehetővé teszi a táji-természeti értékek megőrzését és vele párhuzamosan bizonyos fokú gazdasági tevékenységet is, a fenntartható fejlődés teljes mértékű figyelembe vételével.

A parkon belül és annak környékén található települések a térség szerves részét képezik, mellyel párhuzamosan érdemes kiemelni, hogy az emberi tevékenység megőrizte a természeti értékek nagy részét.

Fentiek mellett a biológiai sokféleség megőrzésének alapja a geodiverzitás védelme. Ezek az értékek jelentős lehetőségeket jelentenek a geoturizmus fejlesztésére is (pl. aranymosás).
(https://www.zastita-prirode-kckzz.hr/)

Donja Dubrava

Természeti vonzerők

- A faluhoz közel van a Dráva és a Mura-folyó horvátországi szakasza, amely Mura-Dráva Regionális Park (tájvédelmi terület), különleges növényekkel és ritka madárfajtákkal.
- A határ menti település a Muramenti Tájvédelmi Körzet része.
- A település mellett, pár száz méterre helyezkedik el rendezett környezetben a horgászegyesület által is használt Perlaki víztározó, amely a Dráva felduzzasztásával került kialakításra. A víztározó és az üzemcsatorna több nemzetközi horgász esemény számára nyújt helyszínt.

Ember alkotta, épített vonzerők

- A falu központját a park alkotja, történelmi épülete, Sv. Margarete templom.
- A közelben található a múlt század 70-es éveinek elején épült lakossági üzleti központ.
- A falu határában helyezkedett el a Novi Zrin (Új Zrínyivár erőd).
- Hagyma napok: A helyi gasztronómia erősen épít a településen és a környékén termő hagymára.

Donji Vidovec

Természeti vonzerők

- A faluhoz közel van a Dráva és a Mura-folyó horvátországi szakasza, amely tájvédelmi terület, különleges növényekkel és ritka madárfajtákkal.
- A határ menti település a Mura –Dráva Regionális Park része.
- A település mellett, pár száz méterre helyezkedik el rendezett környezetben a horgászegyesület által is használt Perlaki víztározó, amely a Dráva felduzzasztásával került kialakításra. A víztározó és az üzemcsatorna több nemzetközi horgász esemény számára nyújt helyszínt.
- Fontos kiemelni, hogy Donji Vidovec az aranymosók egyik hagyományos székhelye a térségben. Mária Teréziától kapott aranymosási privilégium.
- A település környékén él a védett kockás liliom

Ember alkotta, épített vonzerők

- A falu közepén áll a Szent Vid tiszteletére szentelt barokk plébániatemplom, amely egy épületkomplexumot képez a plébánia épületével. A templom középkori eredetű, pontos építési ideje nem ismert, de 1334-ben már állt. Mai formáját a 18. század végén nyerte el, amikor barokk stílusban építették át. Legértékesebb műtárgyai a Segítő Szűzanya képe, a mariazelli kegykép másolata, a Szent Vid és Szentháromság oltárképek, valamint két kehely a 17. és a 18. századból. A máriazelli kegykép azért is a legértékesebb tárgya a templomnak, mert azon Nagy Lajos király címere látható. XVI. századi könyvek gyűjteménye van a plébánián.
- A plébániát 1765-ben Hunyadi J. építtette.
- Szent Flórián szobra 1792-ben készült.
- A Szentháromság-szobor 1794-ben készült, klasszicista vaskerítés öve.
- A gasztronómia kapcsán az aranymosókhoz és Szent Vitus örökségéhez köthető helyi ételek emelhetőek ki.

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Hotel Golf

Kotoriba

Természeti vonzerők

- A faluhoz közel van a Mura-folyó horvátországi szakasza, amely tájvédelmi terület, különleges növényekkel és ritka madárfajtákkal.
- A határ menti település a Mura Dráva Regionális Park (tájvédelmi körzet) része.

Ember alkotta, épített vonzerők

- A Hétfájdalmú Szűzanya tiszteletére szentelt késő barokk római katolikus plébániatemploma 1768 és 1776 között épült.
- A Szentháromság-oszlopot 1800 körül emelték.
- Itt található Horvátország legrégebbi vasútállomása, amelyet 1860-ban építettek.
- A helyi termelők kapcsán a kosárfonókat érdemes kiemelni.
- A helyi gasztronómia jellegzetes étele a roston sült hal.
- Kotoriba határtelepülés és egyben vasúti határátkelő.

Goričan

Természeti vonzerők

- A faluhoz közel van a Dráva és a Mura-folyó, amely tájvédelmi terület, különleges növényekkel és ritka madárfajtákkal.
- A határ menti település a Mura-Dráva Regionális Park (tájvédelmi körzet) része.

Ember alkotta, épített vonzerők

- Szent Lénárd tiszteletére szentelt római katolikus plébániatemploma 1770-ben épült. Egyhajós barokk épület három oltárral, melyek Szent Lénárt, Szűz Mária és a Szent Kereszt tiszteletére vannak szentelve.
- A plébánia épülete 1822-ben épült.
- Szent György szobra 1726-ban készült a Blažina család adományából.
- A Pieta, mely egy elöl nyitott kápolna formájú épületben található 1841-ben épült, építtetője a Blažeković család.
- A központban álló Szent Flórián kápolnát 1821-ben építették.
- A Fájdalmas Krisztus-szobor 1896-ban készült.

Rendezvények

- Bio ételek árusítása, vendégasztal programok szervezése ahol a termelő és a fogyasztó közvetlenül megismerhetik egymást.

Donji Kraljevec

Természeti vonzerők

- Donji Kraljevec település Muraköz megyében található, a település életét meghatározza a Mura közelsége.

Ember alkotta, épített vonzerők

- Szent Mária Magdolna tiszteletére szentelt plébániatemplom.
- Rudolf Steiner szülőháza.
- Gyümölcs-napok: A településre és a szűkebb térségére nagyon jellemző a különböző gyümölcsök termesztése, olyannyira, hogy a termelői hagyományokra többnapos rendezvényt is építenek.

Turisztikai infra- és szuprastruktúra

- Hotel Kralj

Orehovica

Természeti vonzerők

- A faluhoz közel folyik a Dráva amelyet övező t terület különleges növényekkel és ritka madárfajtákkal rendelkezi.
- A határ menti település a Mura-Dráva regionális park (tájvédelmi körzet része).

Ember alkotta, épített vonzerők

- A Fatimai Szűzanya tiszteletére szentelt plébániatemploma 1971-ben épült.
- 1945-ben alakult a falu kórusa, az 1950-es években pedig kulturális művészeti egyesületet alapítottak, melyet 1984-ben Fijolicának neveztek el. Ma is működik színi, népművészeti és tamburazenei csoportokkal.

Sveta Marija

Természeti vonzerők

- Sveta Marija a Dráva és a Mura ölelésében helyezkedik el, Muraköz megye keleti részében. Kockás liliom, a település környékén élő védett virág.

Ember alkotta, épített vonzerők

- A Nagyboldogasszony tiszteletére szentelt római katolikus temploma középkori eredetű. Elődje a Szűzanya tiszteletére szentelt kápolna volt, melynek helyére 1782-ben építették fel a mai késő barokk templomot.
- A település a csipkekészítésről és a játékkészítésről is híres.
- A hagyományos játékok (gólyalábazás, zsákfutás, csúzlizás) köré rendezvényeket szerveznek.
- A helyi ételek közül a cicvara érdemel említést, amelynek alapvető alapanyaga a kukorica.

Legrad

Természeti vonzerők

- Šoderica-tó.
- MURA – DRÁVA összefolyása
- Kisebb bányatavak találhatók a környéken

Ember alkotta, épített vonzerők

- A Szentháromság tiszteletére szentelt plébániatemploma 1769 és 1783 között épült barokk stílusban. (ólomüveg ablakai az Erdődy, Festetics családok adományai)[2]
- Evangélikus templomát 1841-ben építették.
- Az evangélikus iskola épülete 1907-ben épült.
- A főteret alkotó parkban egy öt darabból álló, régi fűrészgép kiállítás látható, melyek az Horvátország legszebbjei közé tartoznak.
- A vendéglő barokk épülete a 18. században épült.

[2] Mind két család elkötelezett támogatója volt a katolikus egyháznak. Jelentős birtokokkal rendelkeztek a mai magyar és a mai horvát területeken is. A magyar közjogi értelmezés szerint Magyarország és Horvátország perszonálunióban élt 1102-től 1918-ig. A két ország közötti közjogi határ a történelem folyamán folyamatos változásokon ment keresztül. Legrád Zala vármegye részét képezte Trianonig, Jelenleg Horvátország része, jelentős magyar történelmi kötődéssel.

3.6. A MURA ETT térségének vezető turisztikai termékei

Fenti részletes elemzés alapján kerültek meghatározásra a térség domináns turisztikai termékei, melyekre alapvetően épül a MURA ETT turizmusmarketing stratégiája.

3.6.1. Vízi turizmus, horgászturizmus

A vadászat mellett a horgászat szintén nagyban hozzájárulhat a térség turizmusának élénkítéséhez. A kiépített víztározók mellett (Belezna, Eszteregnye, Szepetnek, Tótszerdahely, Donja Dubrava) bányatavak is megtalálhatóak a térségben (Goričan, Molnári, Tótszerdahely), melyek horgász, illetve fürdési-üdülési lehetőséget biztosíthatnak a megfelelő infrastruktúra kiépítése mellett (utak, kerékpárutak, öltözési lehetőség, stb.).

A vízi turizmus formái egyrészt (és leginkább kiemelkedő mértékben) a Mura-folyón, másrészt pedig a víztározóknál és a bányatavaknál építhető ki. A konkrét fejlesztési elképzeléseket a későbbi fejezetek tárgyalják, de a folyón alapvetően kajak-kenu túrák, evezős túrák és horgászat, a tavakon pedig akár modern technikai hátteret kívánó fejlesztések is elképzelhetőek: pl. jet ski pálya kialakítása.

A fejlesztések fontos alapja lenne (szintén később kerül részletes kifejtésre) a megfelelő turisztikai infra- és szuprastruktúra kiépítése, így leginkább szálláshely-fejlesztés (javasolt a Kisfaludy program lehetőségeinek a kiaknázása), vendéglátás terén történő fejlesztések (éttermek, vendéglők, fogadók, kocsmák) és a kiszolgáló infrastruktúra, boltok, kikötők, kerékpár szerviz, kerékpárutak stb. kiépítése.

3.6.2. Kerékpáros turizmus

Nagyon fontos, már létező adottság, hogy a magyar oldali települések egy részén áthalad a Kis-Balaton – Mura melléki kerékpárút, a Dráva menti kerékpárút, a Balaton – Kis – Balaton – Zalakaros – Galambok – Nagykanizsa – Szepetnek – Molnári országos törzshálózati kerékpárút. Mivel a térségben sok kisforgalmú út, valamint földút található, ezek is megfelelnének a kerékpárral érkező turistáknak, különös tekintettel az

ún. zöldút mozgalmakra, melyek – európai uniós támogatások mellett – néhány éve kerültek kialakításra hazánkban is (pl. http://www.baranyazoldut.eu/, http://www.mecsekzoldut.hu/).

A MURA ETT térségében több helyen ki kellene alakítani kerékpáros pontokat kölcsönzővel (akár online kölcsönzővel), szervizzel, szállással, étkezési lehetőséggel. A kerékpártúrákat továbbá össze lehetne kötni a, Murakeresztúr Kotoriba közti vasúti híd kerékpáros turisztikai célú hasznosításával, amely így még színvonalasabb kikapcsolódást tudna nyújtani a kirándulóknak és a turistáknak a horvátországi területek megközelítésére, elérésére.

3.6.3. Falusi turizmus

Az érintetlen környezet mellett a hagyományos gazdálkodási formák bemutatása és az ebből származó termékek értékesítése mind a turizmus, mind a helyi gazdaság élénkítése szempontjából fontos tényező. A térségbe érkező turisták számára programokat kell biztosítani, ami történhet szezonálisan rendezvények, vagy kiépített állandó kiállítások, bemutatóhelyek segítségével. Az egyik legfontosabb cél pedig a minőségi szolgáltatásokat nyújtó, minősített falusi szálláshelyek bővítése lenne a térségben.

3.6.4. Borturizmus, gasztronómia

A térségben négy település (Rigyác, Eszteregnye, Letenye, Tótszentmárton, Valkonya) a Balatonmelléki borvidék, Muravidéki körzetének tagja, azonban Belezna, Murakeresztúr, Semjénháza és Szepetnek is rendelkezik olyan adottságokkal, melyek kiaknázásával szervezett keretek között ki lehetne alakítani egy borútat. Ehhez elengedhetetlenül szükséges a szerves kapcsolódás egy olyan szervezethez (praktikusan a Zalai Borút Egyesület), amelynek fő feladata az információk összegyűjtése, a minősítési rendszer kialakítása, a programok (borkóstolás, folklórműsor, zene) szervezése. (http://www.balatonize.hu/zalai-borvidek.html)

Fel kell továbbá mérni, hogy érdemes-e egy magyar-horvát relációjú borút kialakítása a MURA ETT területén, melynek kapcsán minimum szükséglet lenne egy honlap kialakítása, továbbá olyan átfogó kiadvány készítése és megjelentetése, amelyben többek közt megtalálható lenne egy térkép a térség borkínálatáról (a borok ismertetésével), a borút szolgáltatásairól és a kapcsolódó programlehetőségekről.

A gasztronómia tekintetében azt kell kiemelni, hogy a térség a határ mindkét oldalán rendelkezik régió specifikus ételekkel, térségi hagyományos gasztronómiai specialitásokkal, amelyre a vendéglátás egyedi kínálatát is fel lehetne építeni. Ezen ételek a dödölle, a krumpli prósza, a kukoricamálé vagy a bocskorosvargánya-leves.

3.6.5. Ökoturizmus

Az ökoturizmus az alábbi okok miatt lehet megfelelő választás a meglévő termékportfólió kibővítésére:

- Egyértelműen kapcsolódik a modern turizmusfejlesztés elveihez, például a felelős turizmus és a fenntartható turizmus kapcsán.
- A MURA ETT területének (pl. Mura-Dráva Regionális Park a horvát oldalon) „érintetlen környezete" kiváló alapot biztosít az ökoturizmus számára, továbbá a térség adottságait nagy-mértékben figyelembe venné, hiszen tömegturizmus kialakítása lehetetlen, nagyzoló és felesleges vállalkozás lenne.
- A térség a turizmus legújabb trendjei szerint is attraktív a főleg az urbánus térségekből utazók számára.
- Oktatási célú tanösvények kialakításának a lehetősége.
- Az ökoturizmus kialakításának feltételei viszonylag kis beruházást igényelnek, bakancsos-kulcsos házak.
- Kiegészülhet kulturális látványosságok érintésével, mint például a bunkerhálózat felújított részeivel.
- Az ökoturizmusra vágyó közönség számára a helyi (egészséges) (bio)termékek fogyasztása is attraktív lehet. Ez a helyi gazdaság számára is élénkítő hatást generálhat.

3.6.6. Kulturális turizmus

A turizmuson belül napjainkban egyre nagyobb szerep jut a kulturális turizmus számára. A kulturális turizmus rendkívül összetett diszciplína a természeti környezet és a társadalom szemszögéből vizsgálva egyaránt; amelynek kettős hatásmechanizmusát a *4. táblázat* mutatja be.

4. táblázat: A kulturális turizmus hatásai

Pozitív hatások	**Negatív hatások**
A regionális kultúra fejlődése	A kultúra kommercializálódása
Természeti környezet védelme	Környezetrombolás
Tájegységek idegenforgalmi kiemelése	Környezetidegen idegenforgalmi befektetések
Tájba illő korszerű építészet	Tájidegen építészet
Helyi hagyományok, kultúra erősítése védelme	Túlzott turistaforgalom kis területre koncentrálva
Nem szezonális, kitolhatja a turisztikai szezont	Mellérendelt szerepet tölt be (package igény)
Fenntartható turizmus egyik formája lehet	Konfliktus forrás

Forrás: Horváth 1999

A kulturális turizmus terméktípus fejlesztését több tényező is indokolhatja, melynek egyik legfontosabb kiindulópontja a határ mentiség és a horvát-horvát relációk lehetnének.

A meglévő művelődési házak műsorkínálatának a fejlesztése és a közös fellépés lehetősége a megosztott erőforrások helyett belső régión belüli mozgáshoz vezethet. A térség kulturális turizmusának fejlesztése két egymás mellett párhuzamosan futó rendszerben képzelhető el:

- a meglévő kulturális értékek kihasználása,
- turisták számára is vonzó rendezvények szervezése.

A térségben a határ mindkét oldalán található múzeumok, kiállítóhelyek, történelmi emlékhelyek és egyéb kulturális látnivalók önmagukban nem jelentenek jelentős vonzerőt, külön-külön nem generálnak nagyobb vendégforgalmat, az egyéb turisztikai termékek szinergiahatásával azonban pozitív eredményeket indukálhatnak például a vendégforgalom növekedésének tekintetében. Jelenlegi állapotukban a turisták számára nem jelentenek vonzerőt az év egész részében, így tehát elengedhetetlenül fontos, hogy ezeket az elaprózott, elszigetelt vonzerőket programcsomagokká (package) formáljuk, és így értékesítsük.

3.6.7. Vadászturizmus

Magyarországon és Horvátországban is a vadászturizmus adottságai kiemelkedőek. A vadászat és a vadásztatás alkalmas lehet a térség turisztikai szezonalitásának csökkentésére, illetve elhelyezkedéséből adódóan közel található a potenciális nemzetközi piacokhoz (elsősorban Ausztria). A turisztikai terméktípus szerepének további erősítéséhez azonban elengedhetetlenül szükséges a megfelelő turisztikai infra- és szuprastruktúra kiépítése, így elsősorban szálláshelyek bővítése és minőségének javítása, a vadászathoz köthető szolgáltatások erősítése (wellness szolgáltatások, étkeztetés, sütőhelyek, kemencék kiépítése stb.)

3.7. A MURA ETT vezető turisztikai termékének meghatározása

Ahhoz, hogy egy térség turisztikai marketingjét sikeresen kialakíthassuk, mindenképpen szükséges az adott terület vezető turisztikai termékének a meghatározása, annak a terméknek a beazonosítása, amely a leginkább meghatározza a térség arculatát.

A Mura ETT térségében természetesen a *Mura-folyó adhatja azt az alaptematikát*, amelyre aztán fel lehet építeni első körben a teljes turizmus marketing stratégiát a későbbiekben pedig a konkrét projekteket. A Mura több szempontból is összeköti a térséget, így a természetföldrajzi meghatározottság, a táji kohézió mellett, gazdasági

(agrártáj, tájhasználat) és kulturális (magyar és a horvát kultúra kapcsolódása, turisztikai értékek) kohézióról is beszélhetünk ebben a határmenti térségben. (A MURA Régió ETT Kohézióvizsgálata és Integrált Fejlesztési Stratégiája)

A Mura-folyó adta tematika és a térség természeti-társadalmi erőforrásai és helyzeti energiái pedig az aktív turizmus formáit részesíti *előnyben, így jelen turisztikai marketingstratégia a vízi turizmus és a kerékpáros turizmus* hangsúlyozása mentén alakítja ki a térség turizmusfejlesztési irányait.

3.8. A MURA ETT turisztikai infra- és szuprastruktúrája

A térség magyar oldalának turisztikai elemzése kapcsán szembeötlő, hogy a KSH kimutatása szerint semmilyen szálláshellyel, vagy regisztrált turisztikai forgalommal (kereskedelmi szálláshelyek, magánszállásadás – fizetővendéglátás) nem rendelkezik a terület.

Mindazonáltal a szallas.hu portálon Letenye kereséssel 6 letenyei szálláshely (panzió, vendégház, motel, kemping) és a 30 km-es körzetben további 81 szállásleheto ség kerül megjelenítésre. Ennek a helyzetnek köszönhetően hivatalos szálláshely-statisztikával nem rendelkezik a térség.

A szallas.hu adatai alapján a MURA ETT hazai településein mindössze 7 szálláshely típust találunk, melyből 1 kemping, többségében pedig vendégház.

5. táblázat: A MURA ETT magyarországi településeinek szálláshely adatai

Település	Szálláshelyek száma	Szálláshely típusa
Bázakerettye	11	1 kemping, 5 vendégház, 1 hotel, 2 szálloda, 2 apartman
Belezna	0	-
Eszteregnye	1	1 vendégház
Fityeház	0	-
Letenye	6	3 panzió, 1 vendégház, 1 hotel, 1 kemping
Molnári	1	1 erdei iskola-
Murakeresztúr	1	1 vendégház-
Petrivente	1	1 panzió-
Rigyác	1	1 panzió
Semjénháza	0	-
Szepetnek	1	1 vendégház-
Tótszentmárton	0	-
Tótszerdahely	2	2 vendégház-
Valkonya	1	1 vendégház-

Forrás: szallas.hu alapján[3]

6. táblázat: A MURA ETT horvátországi településeinek szálláshely adatai

Település	Szálláshelyek száma	Szálláshely típusa
Donja Dubrava	0	-
Donji Kraljevec	1	hotel
Donji Vidovec	1	hotel
Goričan	0	-
Kotoriba	0	-
Orehovica	0	-

[3] Remete Vendéglő és Panzió a 7-es főút mellett fekszik. Közigazgatásilag Rigyác területén, de a petriventei leágazónál. Ezért a szerző úgy véli a tereptapasztalatai alapján, hogy a közigazgatási fekvés miatt besorolta Rigyáchoz, de gyakorlatilag a Petriventéhez való kötődése erősebb.

Sveta Marija	0	-
Legrad	0	-

Forrás: http://www.visitMeđimurje.com/smjestaj.asp?l=e#.WprSNujOVPY

A vendéglátás terén némileg kedvezőbb helyzetet tapasztalhatunk, de ahhoz, hogy látogatókat, de leginkább turistákat vonzzunk a területre az éttermek, kocsmák, boltok és egyéb kiszolgáló egységek minőségét és mennyiségét is javítani kellene.

Jelen stratégia fel szeretné hívni a figyelmet, hogy a turisztikai termékek fejlesztése és ezzel párhuzamosan a térség turizmusának marketingje mellett elengedhetetlen a megfelelő szálláshely struktúra kiépítése annak érdekében, hogy a turisták a legtöbb bevételt generáló vendégéjszakákat is eltöltsenek a területen.

4. A térség SWOT analízise

Erősségek	***Gyengeségek***

• Védett természeti területek, nagyszámú védett állat és növényfaj.
• Jelentős erdőállomány.
• Változatos táji adottságok.
• Multikulturális hagyományok (nemzetiségek).
• Aktív és intenzív határon átnyúló kapcsolatok.
• Erős Zrínyi kultusz.
• Zalai borvidék Mura-menti körzete.
• Térségi összehasonlításban is jelentős víziturisztikai potenciál.
• Kedvező vízi adottságok: Mura, bányatavak, horgásztavak.
• Horgászati, vadászati, vízi sportolási lehetőségek.
• Épített látványosságokban gazdag.
• Kedvező közlekedési feltételek.
	• Kedvezőtlen demográfiai folyamatok
	  ○ elöregedő népesség
	  ○ alacsony iskolázottság
	  ○ elvándorlás
	• Súlyos társadalmi problémák
	  ○ magas munkanélküliség
	  ○ szegénységi kockázat
	  ○ szociális feszültségek
	• Kedvezőtlen gazdasági helyzet
	  ○ nagyfoglalkoztatók hiánya,
	  ○ tőkehiányos kisvállalkozások
	  ○ magas a kényszervállalkozások száma
	• Infrastrukturális hiányosságok.
	• Együttműködés hiánya, vagy nem kellő hatékonysága.
	• A helyi lakosság motiválatlansága.
	• A terület- és vidékfejlesztési intézményrendszer gyengesége.
	• A helyi idegenforgalmi adottságok térségi szinten nem összefogottak, jórészt kiaknázatlanok.
	• Nagyon kevés szálláshely, vendéglátóhely.
	• A térség nem rendelkezik önálló, beazonosítható imázzsal.
	• Gyenge térségi marketing.
	• Mérsékelt vállalkozói kedv, igen kevés

	számú helyi termék. • A primer szektorban az alapanyaggyártás dominál. • A hagyományos gazdálkodás eltűnőben van.

Lehetőségek	***Veszélyek***
• Állami és EU-s támogatással megvalósuló infrastrukturális beruházások (utak, kerékpárutak, hidak, szennyvízhálózatok, településkép stb). • Környezettudatos és fenntartható vidéki szálláshely-fejlesztés (pl. ökoporták kocepciója) • Tematikus utak kialakítása (pl. zöldút koncepció) • Vendéglátás fejlesztése • Kiszolgáló infrastruktúra kiépítése, erősítése • A környezettudatos és a fenntarthatóságra törekvő szemlélet széles körű elterjedése. • Horvátországgal megélénkülő idegenforgalmi és gazdasági kapcsolatok. • Már létezik a kerékpárutak koncepciója. Kerékpárturizmus. • Magyar-horvát közös turisztikai iroda létrehozása és működtetése. • Lovas turizmus, vízi turizmus,	• Társadalmi szegregáció. • A fokozódó globalizáció és urbanizálódás felmorzsolja a rurális tér hagyományait. • A szociális feszültségek elmélyülése miatt a vidék imázsa csökken. • Közbiztonság általános romlása. • A korábbi turisztikai fejlesztési tervek nem valósultak meg. • Fokozódik a vállalkozások, az önkormányzatok és a civil szféra tőkehiánya. • A prosperáló gazdasági területek potenciális versenye. • Globális klímaváltozás. • Alapvető infrastrukturális fejlesztések elmaradása.

borturizmus fellendítése. • Hagyományok iránti társadalmi igény erősödik. • A civil szerepvállalás erősödése. • Turisztikai brand kialakítása • Közös turisztikai brand kialakítása a horvát oldallal. • Turisztikai desztináció menedzsment szervezet felállítása. • A térséget egységesen lefedő és bemutató honlap készítése. • Turisztikai vásárokon és egyéb rendezvényeken közös megjelenés.	

5. Kapcsolódási pontok egyéb turizmusfejlesztési stratégiákhoz, koncepciókhoz

A MURA RÉGIÓ ETT településeinek közös turisztikai marketing stratégiájának szellemisége természetesen nagyban támaszkodik a különböző területi szinteken elkészített turizmusfejlesztési stratégiákhoz. Így az országos, regionális, megyei szinteket és a közvetlenül a térséggel foglalkozó terveket kell megemlítenünk:

Magyarország

Országos szint

1. Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030

Régiós szint

1. Nyugat-Dunántúl 2014-2020. évi Regionális Fejlesztési Stratégia
2. Nyugat-Dunántúl Turisztikai Régió turizmusfejlesztési stratégiája 2007-2013
3. Nyugat-Dunántúl Turisztikai Régió turizmusfejlesztési stratégiája (2004)

Megyei szint

1. Zala Megyei Területfejlesztési Program 2014-2020
2. Zala Megyei Integrált Területi Program és Fejlesztési Terv (2014-2020)

Területi szint

1. Mura nemzeti program a gazdaság és a turizmus fejlesztésére
2. Muramenti Nemzetiségi Területfejlesztési Társulás – Turizmusfejlesztési Terv
3. A MURA Régió ETT Kohézióvizsgálata és Integrált Fejlesztési Stratégiája

Horvátország

Országos szint

1. Croatian Tourism Development Strategy Until 2020 / Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020

Regionális szint

1. Strategic Marketing Plan of Tourism Development for the Međimurje County

Területi szint

1. Muramenti Nemzetiségi Területfejlesztési Társulás – Turizmusfejlesztési Terv[4]
2. A MURA Régió ETT Kohézióvizsgálata és Integrált Fejlesztési Stratégiája

[4] A Turizmusfejlesztési Terv Horvátországra vonatkozólag is tartalmaz fontos megállapításokat. A recens folyamatokat vizsgálva fontos dokumentum az ETT előzményeire tekintettel.

6. Marketingkörnyezet

A marketingkörnyezet elemzése kapcsán a stratégia korábban már kitért a társadalmi-gazdasági, piaci környezet elemzésére, így itt ezzel a témakörrel nem foglalkozunk.

6.1. Versenytárselemzés

Tágabb értelemben a MURA ETT térségének turisztikai versenytársai minden olyan magyarországi és horvátországi vidéki térség, amely rendelkezik aktív-, vidéki- és ökoturizmus dominálta turisztikai vonzerőkínálattal és elkezdődött már egyfajta hálózatosodás, együttműködés az adott térség települései közt. Ki kell azonban emelni, hogy a MURA ETT térségének területe még nem tekinthető működő desztinációnak, csak desztináció-kezdeménynek, azonban a versenytársak tekintetében természetesen a működő, ismert, bejáratott és a MURA ETT térségéhez viszonylag közel elhelyezkedő desztinációk lesznek a közvetlen vetélytársak.

Így a magyarországi területeken a következő turisztikai térségek kerülhetnek fókuszba:

- Göcsej és térsége
- Nyugat Zala – Lenti és a magyar - szlovén határ térsége magyar oldala
- Sopron-Kőszeghegyalja
- Zselic és térsége
- A Drávamente térsége
- Mecsek-Villány térsége (a horvát-magyar reláció miatt is)
- Csurgó-Barcs térsége

A horvát oldalon található versenytársak, területek:

- Baranya háromszög, Eszék központtal – Kopački Rit
- Kapronca-Verőce térsége

A MURA ETT turisztikai együttműködésének és turizmusának tehát ezen térségektől kell jól elkülöníthető, könnyen felismerhető arculatot és imázst adni. A MURA ETT régió előnye lehet azonban, hogy jól bejáratott és nagyon ismert és látogatott turisztikai

desztináció nincs a közelben. Az ETT területével határos térségben csak néhány fürdő képez kiemelkedő desztinációt, mint Lendva és környéke (Szlovénia), illetve Zalakaros-Hévíz térsége[5].

6.2. Partnerelemzés

A turisztikai partnerség kiépítése a mai turizmusfejlesztés egyik elengedhetetlen eszköze. Gondolhatunk itt egyrészt a belső erők kihasználására, így elsősorban a MURA ETT területén található települések együttműködésének további erősítésére, illetve a régióban található profitorientált, vagy non profit szervezetekkel történő együttműködésre is. Így a térség vállalkozóinak együttműködésére kiváló példa a magyar oldalon kialakított borút, de a Balaton-felvidéki Nemzeti Park szerepe is kiemelkedik a térség ökoturizmusának és aktív turizmusának fejlesztése kapcsán (Mura-menti Tájvédelmi Körzet).

A külső partnerek felkutatása is fontos prioritása kell, legyen a térségnek, így megfelelő kapcsolat kiépítése a zala megyei és a medimurskai megyei önkormányzatokkal, illetve a térségi, vagy országos turisztikai szervezetekkel, mint például hazánkban a Magyar Turisztikai Ügynökséggel.

Mindkét megyében fel kell kutatni az utazásszervezéssel foglalkozó szervezeteket, cégeket, akikkel fel kell venni a kapcsolatot a térség megismertetése érdekében és a termékfejlesztési szakasz lezárása után az utazási ajánlatok kiépítése kapcsán.

Az előkészítés, tervezés szakaszaiban javasolt lenne workshopok tartása, ahol az előbb említett szereplők mellett mindenképp be kell vonni a helyi lakosságot is a tervezési szakaszokba.

Végül pedig egy olyan szervezet, iroda felállítása lehetne fontos cél, amely egységesen tudná koordinálni, szervezni, fejleszteni a térség turizmusát és egybefogná annak szereplőit.

[5] Az ETT területén található két idény jellegű fürdő Letenyén és Bázakerettyén. Ezek vonzereje azonban gyenge.

7. A márkaépítés javasolt lépései, a MURA ETTT turizmusfejlesztésének mérföldkövei

7.1. A helyi potenciálon alapuló turisztikai termékekre és marketing tevékenységre alapuló fejlesztési elképzelések

A stratégiában korábban bemutatott nemzetközi trendek megállapításai és hangsúlyai természetesen a Mura ETT turizmusfejlesztésének aspektusaira is erős hatással vannak. Összefoglalva tehát ahhoz, hogy egy adott téregység turisztikai régióvá válhasson, a következő kritériumokat kell teljesítenie:

1. Jól *beazonosítható és domináns turisztikai vonzerővel* kell rendelkeznie;
2. A domináns vonzerőn alapuló *turisztikai termékekkel*, illetve ún. vezértermékkel jelenjen meg a piacon;
3. *Területi identitástudattal* rendelkezzen;
4. *Regionális turisztikai szervezet- és menedzsment rendszerrel* kell rendelkeznie;
5. Külön forrásokat kell elkülöníteni a *termékfejlesztésre és a marketingre*.

Szintén nagyon fontos megjegyezni, hogy a regionális turizmuspolitika vizsgálatánál külön kategóriát képviselnek a *határmenti régiók*, melyek különleges szereppel rendelkeznek az egységesülő Európa és a határokon átnyúló együttműködések kiépülése terén, így a Mura ETT turizmusfejlesztésénél is komoly hangsúlyt kell kapnia a határ mentiségnek.

Az eddig vázolt adottságok, potenciális és reális helyzetkép alapján a következő megállapításokat hozhatjuk a térség turizmusának fejlesztése kapcsán:

1. Elengedhetetlen a terület *ismertségének és imázsának* növelése (főleg belföldön, de külföldön is) a már elemzett eszközökkel;
2. Elengedhetetlen a *helyi lakosság bevonása* a turizmusfejlesztésbe;
3. Elengedhetetlen a *helyi lakosság turizmushoz történő hozzáállásának erősítése*;
4. Elengedhetetlen a *horvát nemzetiség* kulturális-gazdasági potenciáljának sokkal komolyabb kihasználása a turizmusban (is);

5. Az *Európai Unió határmenti turisztikai programjainak (IPA, CBC) maradéktalan kihasználása* szintén prioritás kell, hogy legyen.
6. A térség *turisztikai infra- és szuprastruktúrájának*, továbbá *határmenti közlekedési kapcsolatainak* erősítése feltétlenül szükséges. Az idetartozó elképzelések a következők:
    a. A térség turizmusa tekintetében nagyon fontos hiányosság a *megfelelő szálláshelyek hiánya*. Jelen esetben a szokásos magánszállásadás kereteiből kilépve külön hangsúlyozandó az ún. *ökoporták* (környezetbarát szálláshelyek) kialakításának fontossága és lehetősége, a hálózat megismerése és alkalmazása a térségben.
    b. A szállások kialakításának másik aspektusa a falusi vendéglátók számának növelése. A minősítési rendszer és kritériumai itt találhatók: http://www.fatosz.eu/marketing+lehetosegek/iranymutato+a+napraforgos+besorolashoz/iranymutato+a+napraforgos+besorolashoz.html
    c. A határátkelők, kishatárátkelők számának növelése szintén nagyon fontos cél lenne (Mura-híd).
7. A turizmus fejlesztésének érdekében ki kell alakítani egy *térségi szervezetrendszert* a turizmus erősítésére és komplex fejlesztésére.
8. Felmérve és elemezve a térség turisztikai potenciálját ***a turizmus fejlesztését alapvetően az aktív turizmus (így főleg a vízi és a kerékpáros), az ökoturizmus, illetve a gasztronómia-örökségturizmus (kulturális turizmus) köré kell építeni***, a többi turisztikai termék ezeket szervesen kiegészítő, csomagba gyúrt programok, rendezvények formájában kell, hogy erősítsék a turisztikai folyamatokat.

7.2. Közös kép, (arculat) kialakítása

Első lépésként az önkormányzatoknak össze kell fognia és egy *közös imázs* kiépítését kell elérnie. Ennek az arculatnak tükröznie kell a Mura jelenlétét, a hagyományokat, történelmet, az érintetlen környezetet és a közös horvát-magyar kapcsolatokat/barátságot.

Fontos, hogy minden résztvevő település csatlakozzon, és magáénak érezze ezt az elképzelést. Nem csak azért, mert így a kiépítés és bevezetés költségei megoszlanak,

csökkennek, hanem azért is, mert így a folyamat a helyi lakosság számára is érdekessé és motiválóvá válhat.

Második lépésként ezt a kialakult képet kell a térségen belüli és a térségen kívüli lakosság számára továbbadni. Ezzel párhuzamosan a helyi vállalkozók bekapcsolására kell a továbbiakban koncentrálni.

Javasolt ezt a tevékenységet workshopok segítségével véghezvinni.

7.3. Elosztási csatornák

A programcsomagok értékesítésében az utazási irodákra, az egyes turisztikai termékek esetében a Tourinform irodahálózatra is lehet építeni. Azonban az elosztási csatornák meghatározása és működtetése – az önkormányzati szervezésű rendezvények kivételével – minden esetben vállalkozói feladat. Közös összefogás segítségével bővíthető az internetes portál és weboldalak révén az információ átadása és az értékesítés. Ajánlani lehet a Google Adwords oldalt a netes csatorna alapjaként, ami a keresések során kattintásonkénti fizetésen alapuló reklámfunkciót tesz lehetővé. Az internet kapcsán a közös imázs kialakításával párhuzamosan szintén nagyon fontos lesz a közösségi média (ráadásul ingyenes) felhasználása, elsősorban Facebook megjelenéssel és folyamatos kampányokkal, promócióval.

7.4. Promóciós lehetőségek belföldi és külföldi turisták számára

A külföldi turisták jellemzően hosszabb időt töltenek el utazással, nagyobb költési hajlandósággal bírnak és szeretik a turisztikai kínálatot végignézni/kipróbálni/átélni egy adott helyen. Ez alapján a hosszabb távú internetes hirdetések és turisztikai szolgáltatások vezethetnek célra. Esetükben az egészséges táplálkozás nagyobb költési szándékkal és lehetőséggel párosul, így a helyi termékek piaci megjelenése is erősödhet.

A belföldi turisták a nyaralás helyszínét, az úti célt a nemzetközi szokásokhoz képest igen rövid idővel az utazás előtt választják ki (last minute). Ennek megfelelően gyorsabb kampányokkal és a meglévő kapacitást akciókkal feltöltő metódus számít ésszerűnek. A Tourinform irodákat és a promóciós lehetőségeket ennek megfelelően kell tájékoztatni.

7.5. Piacszegmentálás és pozicionálás, célpiacok meghatározása

A MURA ETT térség turizmusának fejlesztése kapcsán a potenciális piacot elsősorban belföldi és külföldi keresletre kel bontanunk. (Természetesen a határmenti fekvés miatt ez a besorolás nem egyértelmű, mert ha magyar állampolgár látogat a térségbe, de átlépi a határt Horvátország felé, akkor nemzetközi turistává válik).

A térség vonzerőstruktúrájából kiindulva azon turisztikai szegmensek, célcsoportok kerülhetnek előtérbe, akik az alternatív, vagy szoft turizmus (a tömegturizmus kerülése) válfajait részesítik előnyben. Mivel a nemzetközi trendeket is figyelembe véve ennek a szegmensnek a mérete folyamatosan nő, így a keresleti oldalról pozitív jövőképben lehet bízni.

A térség turisztikai marketingjét és kínálatát ennek köszönhetően elsősorban az aktív turisztikai termékek iránt érdeklődőkre, az emberközpontúságra, egy családbarát desztináció kiépítésére, a táji értékekre, a nyugalomra, csendre, mozgásra, egészségmegőrzésre, rekreációra kell alapozni (*11. ábra*).

A tipikus térségbe érkező turista jellemzően városi térségből jön, inkább értelmiségi háttérrel rendelkezik, menekül a város zajától, a vidék nyugalmára vágyik és szívesen vesz részt aktív programokon.

A szegmens külföldi szereplői alapvetően valószínűsíthetően a környező országokból érkezhetnek, de megfelelő promóció esetén távolabbi régiókból is érkezhetnek.

11. ábra:

Forrás: Saját szerkesztés

7.5.1. Az aktív turizmus keresleti oldalának elemzése a motivációk oldaláról

Az elmúlt években a turizmus globális folyamatainak egyik fontos tanulsága, hogy a turisztikai kereslet mind nagyobb szegmense kíván részt venni aktív üdülésben. Napjaink felgyorsult és stresszel erősen terhelt világában a különböző szociológiai és demográfiai háttérrel rendelkező csoportok természetesen különböző igények mentén, de egyre inkább igényli egy egészséges(ebb) életmód követését, melynek fontos része a mozgás, a rekreáció, vagy éppen a táplálkozás tudatos formálása, gyakorlása. Természetesen nem gondolhatjuk azt, hogy a turizmusban részt vevők döntő többsége fog majd primer motiváció alapján aktív turistává válni, de a hagyományos szolgáltatások mellett számos kutatás és a tapasztalat is azt bizonyítja, hogy egyre többek keresik már az aktív időtöltés lehetőségeit. Így tehát az aktív turizmus fogalma és gyakorlata természetesen szorosan összekapcsolható a rekreációs motivációval és – különböző intenzitásban és minőségben – elkerülhetetlenül részesévé válik a sporttevékenységeknek is.

Az aktív turizmus a gyorsan változó idegenforgalmon belül is viszonylag új jelenségnek számít, így a turisztikai termékről érdemben csak a XX. sz. második felétől beszélhetünk. A turisztikai termék igazi felfutása az 1960-1970-es évektől datálható, amikor a modern

tömegturizmustól való elszakadás vágyának az erősödésével az aktív pihenés mind erősebb motivációt jelentett az utazók számára, virágkorát pedig egyértelműen napjainkra éli (CHRISTIANSEN, 1990, CSÍKSZENTMIHÁLYI ÉS SELEGA, 1990, KISS et al., 2016, ADVENTURE TOURISM MARKET STUDY, 2013). A túrázás, kirándulás, kerékpározás és egyéb szabadidős tevékenységek tehát egyre inkább részei lettek a mindennapi ember életének is, manapság az öltözködéstől az étkezésen át komoly mértékben változtatva az aktív turista életvitelén és életfelfogásán (BUCKLEY, 2006, CATER, 2005,).

Érdekes jelensége az aktív turizmus kutatásának továbbá, hogy napjainkra a szabadidős sporttevékenységek – ugyan nem tömegesen, de trendszerűen – egyre inkább az extremitások felé mozdulnak, hiszen napjaink turistája a mindennapi taposómalomból való kiszakadás kapcsán az extrém módon megnövekvő stresszt egyre extrémebb módon kívánja levezetni. Így az aktív turizmusból kialakuló kalandturizmus és extrémturizmus is további fontos szempontjait adják a kérdéskörnek (CLOUTIER, 2003, BUCKLEY, 2010).

7.5.2. Az aktív turizmus alapmotivációi

Az aktív turizmus fő motivációs tényezője a turizmusban általánosan megszokottakon kívül elsősorban a turista fizikai és pszichikai indítékai, melynek köszönhetően arra ösztönzi magát, hogy szabadidejét valamilyen aktív testmozgással töltse el. Ez természetesen azzal a dicséretes – viszonylag új – társadalmi igénnyel is párosul, hogy egyre inkább egészségtudatosan próbálunk élni az egészséges életmód kiépítésével, a mindennapok stresszterhelését elkerülendő, illetve kivédendő (CSAPÓ et al., 2011, JÓNÁS-BERKI et al, 2015, MARTON ÉS JÓNÁS-BERKI, 2013).

Fontos motivációs tényező, illetve vonzerő természetesen maga a természeti környezet, hiszen a turizmus ezen formája főleg „outdoor” végezhető. A rendszer alapját magától értetődően a mozgás és az aktivitás adja, a motivációk közül azonban a természetközeliség mellett a kaland, illetve kalandszerű élményszerzés is hasonló mértékben fontos (TOMIK, 2013). A motivációs rendszer harmadik tényezője véleményünk szerint az ember alkotta vonzerők jelenléte – melyek akár „indoor”, akár „outdoor” formában is rendelkezésre állhatnak.

12. ábra: Az aktív turizmus motivációi

Forrás: Csapó J. 2016

7.5.3. A turizmus legújabb trendjei és az aktív turizmus kapcsolata a kereslet szemszögéből

Ha nagyon le szeretnénk egyszerűsíteni az aktív turizmus és a legújabb turisztikai trendek kapcsolatrendszerét, akkor nyugodtan állíthatjuk, hogy az aktív turizmus mindegyik turisztikai trend irányvonalában fontos szerepet tölt be. Érdemes azonban részletesen kifejtenünk ezen álláspontunkat.

A kereslet oldaláról az utóbbi időszak fontos trendje a turisztikai folyamatokban az élményközpontúság (HUDSON, 2003) és vele párhuzamosan a motiváció megváltozása. A turista mindinkább szeretné hasznosan (és felelősen) eltölteni a rekreációra, utazásra szánt szabadidejét, melynek kapcsán mind több élményre és egyben aktivitásra van szüksége. Az élményszerzés természetesen egyik legfontosabb területe pedig az aktivitásunk erősítése, az aktív turizmusban való részvétel lehet, melynek során egyrészt új dolgokat láthatunk, tapasztalhatunk, másrészt saját magunkat is jobban megismerhetjük testünk és lelkünk – bizonyos fokú – edzésének folyamán.

A turizmus legújabb trendjeinek egy újabb tétele a társadalmi, demográfiai változásokhoz köthető. Eszerint a szeniorok részarányának rohamos növekedése, a családstruktúrában bekövetkező változások, az iskolai végzettség általános szintjének

növekedése és a tudás és ismeretek iránti igény emelkedése egyforma mértékben befolyásolja pozitív irányba az aktív turizmus iránt érdeklődők és az abban résztvevők számát. Hozzá szeretnénk tenni azonban, hogy ezek a pozitív folyamatok leginkább a fejlett világ országainak népességét jellemzik, akik persze eleve küldő (és sok esetben egyben fogadó) országokként szerepelnek a nemzetközi turizmusban.

Fentiekkel párhuzamosan a legújabb turisztikai trendek kapcsán az egészségtudatosság jelenléte és folyamatos erősödése talán az egyik legjobban köthető az aktív turizmushoz, természetesen az egészségturizmus dominanciája mellett (DÁVID, 2002, 2009). Érdemes persze azon vitatkoznunk, hogy menyire egészséges egy 90 fokos sziklafalat megmászni, de alapvetően a mindennapi értelemben vett aktív turisztikai formák kapcsán az egyik legfontosabb motiváció az egészségünk megőrzése, fittségünk erősítése az aktív turizmus segítségével (is).

A kereslet oldaláról további, az aktív turizmust is befolyásoló tényezők:

- munkaidő/szabadidő értelmezésének megváltozása,
- az egyéni utazók számának/arányának növekedése,
- a rövidebb tartózkodási idővel jellemezhető utazások számának/arányának emelkedése,
- a speciális turisztikai termékek iránti érdeklődés növekedése,
- az internet használatának egyre gyakoribbá válása,
- a diszkont légitársaságok terjeszkedése,
- a késői foglalások előtérbe kerülése,
- fokozott árérzékenység. (Cooper és Hall, 2008)

A fejezet végén érdemes még kiemelnünk a keresleti trendek realizálódott turistaforgalmi változásait is, melyhez az Adventure Tourism Market Study (2013) tanulmányát vettük alapul. Eszerint az összefoglaló kutatás szerint 2009-2012 közt az aktív/kaland turizmus piac Észak-Amerikában, Dél-Amerikában és Európában éves szinten 65%-ös növekedést regisztrált, ami elképesztő mértékű expanziót jelent még a turizmusban is, főleg ha figyelembe vesszük, hogy a kalandturizmusra évenként átlagosan 20%-kal többet költöttek a turisták. Az internet használatának folyamatos növekedését támasztja alá az is, hogy az aktív/kaland turisták 69%-a online kutatással szerzett tudomást az utazás helyszínéről, illetve a Facebook használó aktív/kaland

turisták aránya 2010-2013 közt több, mint megkétszereződött (ADVENTURE TRAVEL TRADE ASSOCIATION, 2013, CSAPÓ J. 2016).

8. A termék, illetve szolgáltatásfejlesztés konkrét javaslatai

A marketing stratégia jelen fejezete azokat a konkrét elképzeléseket és intézkedéscsoportokat nevezi meg, amelyekkel egyrészt elérhető a térség turizmusának hatékony fejlesztése, másrészt pedig a turisztikai marketing tevékenység révén a terület ismertségének növelése. A stratégia konkrét, de átfogó javaslatokat jelenít meg, melyek projektszintű megvalósítása a tervezés következő lépcsője kell, hogy legyen.

1.1. Fejlesztésre javasolt konkrét termékek/szolgáltatások

1.1.1. A kiemelt turisztikai termékek mentén kialakított termékfejlesztés

Jelen fejezetben felsorolt fejlesztési javaslatok és irányok kapcsán ki szeretnénk emelni a legfontosabb, prioritásként kezelendő közös jellemzőket:

- az információszolgáltatás bármilyen formáját (javasolt weboldaltól az információs táblarendszerig) minimum 4 nyelven kell megjeleníteni – magyar , horvát, angol, német;
- a fejlesztések folyamán törekedni kell arra, hogy
    - akadálymentes turisztikai fejlesztések menjenek végbe;
    - energia hatékony turisztikai fejlesztések menjenek végbe;
    - a fejlesztések a fenntarthatóság teljes mértékű figyelembe vételével menjenek végbe.
- Az aktív turisztikai elemeket érdemes (és kell is) egymással is összekötni (Pl. nem kizárt, hogy aki kerékpározik, szívesen evezne is 1-2 napot, részt venne gasztro rendezvényen stb.)
- Konkrét útvonalakat kell kidolgozni és reklámozni mind a kerékpáros, mind a vízi, mind a gyalogos túrázók számára
- Közös eseménynaptárat kell kidolgozni
- Kedvezményrendszert kell kialakítani, pl. „Mura kártya” formájában annak érdekében, hogy a turisták sokrétű tevékenységet végezzenek a szálláshelyektől a

vendéglátáson át a komplex programokig és a térséget komolyabban is megismerhessék.

A kirándulók és turisták komplex élményszerzése érdekében kiemelkedősen szükséges a területen a vendégek elégedettségét meghatározó infrastrukturális és szolgáltatási elemek fejlesztése, amelynek köszönhetően a rendelkezésre álló attrakciók hatékonyabb kihasználtsága érhető el. Ezekre a fejlesztési irányokra a Széchenyi 2020 „Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés" TOP-1.2.1-15 felhívása hívja fel a figyelmet:

- Tájékozódást, információszerzést biztosító kitáblázás.
- Parkolók építése.
- Attrakcióhoz vezető (séta) utak kialakítása.
- Egységes települési tematika, arculat kialakítása (kapcsolódó egyedi tartalmi elemek fejlesztése, interpretációja).
- Interpretációs elemek fejlesztése a település, illetve attrakcióinak jobb megismertetése érdekében.
- Turisták által preferált helyeken (attrakció közelében, illetve településközponti helyeken) nyilvános mosdók kialakítása.
- Pihenőhelyek létesítése.
- Ivókutak elhelyezése.
- Attrakcióhoz kapcsolódóan vendéglátóhely, ajándékbolt kialakítása.
- Internet hozzáférési pontok biztosítása.
- Szeméttárolók (szelektív) kihelyezése („Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés" A felhívás kódszáma: TOP-1.2.1-15)

1) A vízi turizmus fenntartható fejlesztése

A MURA ETT húzótermékeként, a térség jól beazonosítható kínálataként a Murára épülő vízi turizmust adhatjuk meg. A fejlesztések folyamán természetesen figyelembe kell venni, hogy természetvédelmi területről beszélünk.

A vízi turizmust erősítő szükséges fejlesztések a következők:

- a vízitúra-megállóhelyek, mini-kikötők építése és a kiszolgáló infrastruktúra (esőbeálló, pihenőhely, tűzrakó helyek, mosdók, zuhanyzók, sportpályák, szelektív hulladékgyűjtők) és a vendéglátás fejlesztése megfelelő elérhetőséggel (lejárók építése, parkolók kialakítása, kitáblázás) és csatlakozással a közutakhoz;
- a vízi sportokhoz szükséges eszközök (kajak, kenu, evezősök, csónakok) beszerzése, kölcsönzési lehetőség biztosítása;
- különböző generációkat lefedő csoportok táboroztatásának segítése, vízi vándortáborok szervezése – párhuzamosan a szálláshely-fejlesztéssel;
- fürdőzési lehetőség kialakítása;
- a vízi túrázás tevékenységét célszerű oktatási-tanítási funkciókkal ellátni pl. a helyi élőhelyek megismertetésével. Ezt lehet vízitábla-rendszerrel is biztosítani.
- az adott szakaszoknál a szárazföldön található közeli nevezetességek kitáblázása.
- vízi mentéshez szükséges feltételek megteremtése.

Figyelembe kell venni, hogy klasszikus, egy irányba tartó (jellemzően folyásirány) több napos vízitúrákkal nem lehet ott tartani a turistákat, mivel a Mura közös szakasza mindössze 48 km hosszú, így csillagtúra-jellegű utak szervezése ajánlott.

A több napos egyirányú utakat sem szabad azonban elfelejteni, de ekkor már a Dráva-folyóval együtt kellene kiajánlani a túrákat, együttműködve a drávamenti településekkel.

Mindehhez a pályázati lehetőségek folyamatos monitorozása szükséges.

2) A horgászturizmus infrastruktúrájának fejlesztése

A horgászturizmus kapcsán a következő fejlesztési elképzelések kivitelezése javasolt:

- Horgászhelyek, esőbeállók kiépítése a Mura és a térségben található horgásztavak mentén
- A horgászhelyek elérhetőségének javítása, információs táblák, térképek elhelyezése, hogy hol találhatóak ezek a helyek.
- Turisták, kirándulók számára stégek, tűzrakó helyek kiépítése, kitáblázása

- A Mura-folyó élővilágának bemutatása kitáblázással, QR kódokkal, a később javasolt applikációval.

3) A kerékpárutak infrastruktúrájának és a kapcsolódó szolgáltatásainak erősítése

A kerékpáros turizmus fejlesztése kapcsán két irányban kell tervezni:

1) Egyrészt érzékelni kell, hogy a MURA ETT térsége önmagában nem akkora, hogy huzamosabb időre ott lehessen tartani a kerékpáros turistát. Természetesen a magyar és a horvát oldal együttesen alkalmas lehet túrcsomagok kiajánlásával 2-3 napos programok kialakítására, de elsősorban kisebb távolságok megtételére képes turisták kapcsán (pl. iskolai csoportok).
2) Integrálni kell a MURA ETT kerékpározási lehetőségeit a Nyugat-Dunántúl, illetve Dél-Zala (*13.-14. ábrák*) egyéb kerékpáros turizmus számára alkalmas útvonalaival. A térségi együttműködés erősítése a turisztikai szereplők közt így természetesen elkerülhetetlen.

További konkrét fejlesztési elképzelések:

- konkrét, akár személyre szabott túracsomagok kiajánlása
- legalább 1 hazai és 1 horvátországi szerviz kiépítése, jelenléte
- kölcsönzési lehetőség kialakítása
- a kerékpáros útvonalak e-mobilitás eszközei számára is érdemes biztosítani a túrákat (pl. segway), érdemes lenne átgondolni egy ilyen irányú vállalkozás indítását.

13. ábra: A Dél-zalai Erdőtáj Kerékpárút nyomvonala

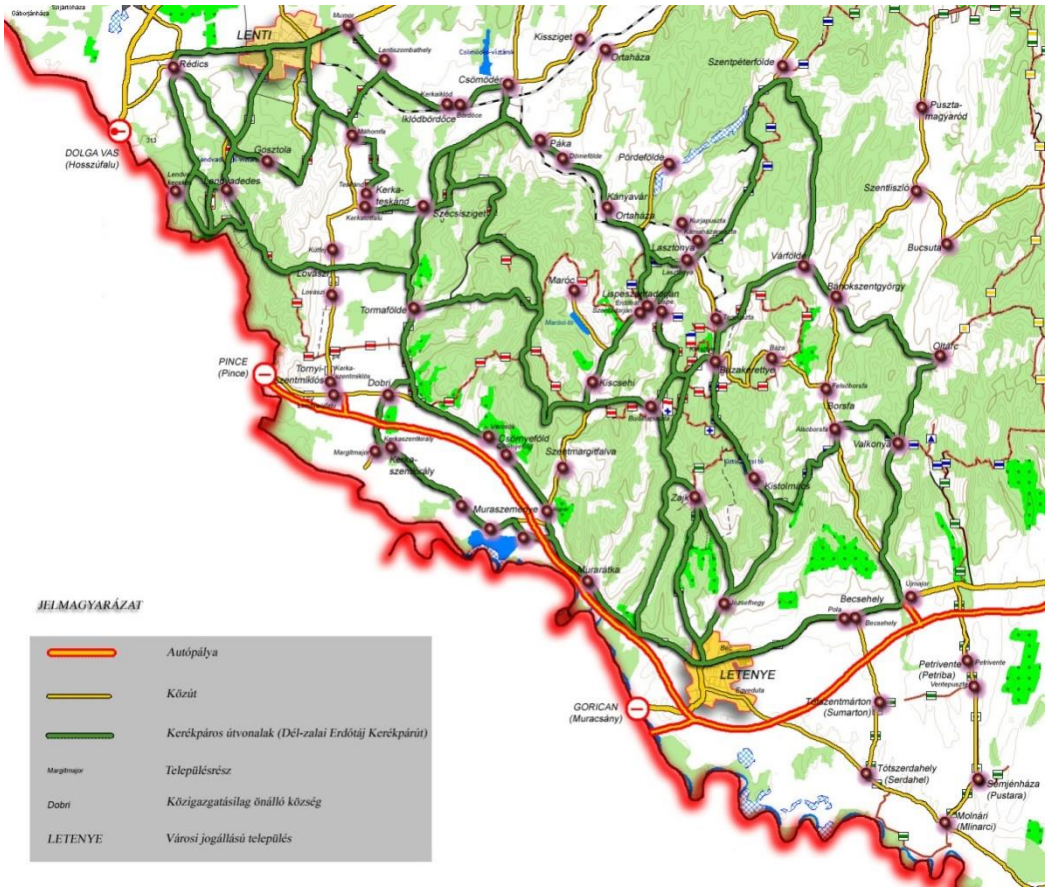

Forrás: http://www.del-zalai-erdotaj.hu/terkep/turautvonalak.jpg

14. ábra: A Nyugat-dunántúli Régió kerékpárút-hálózata

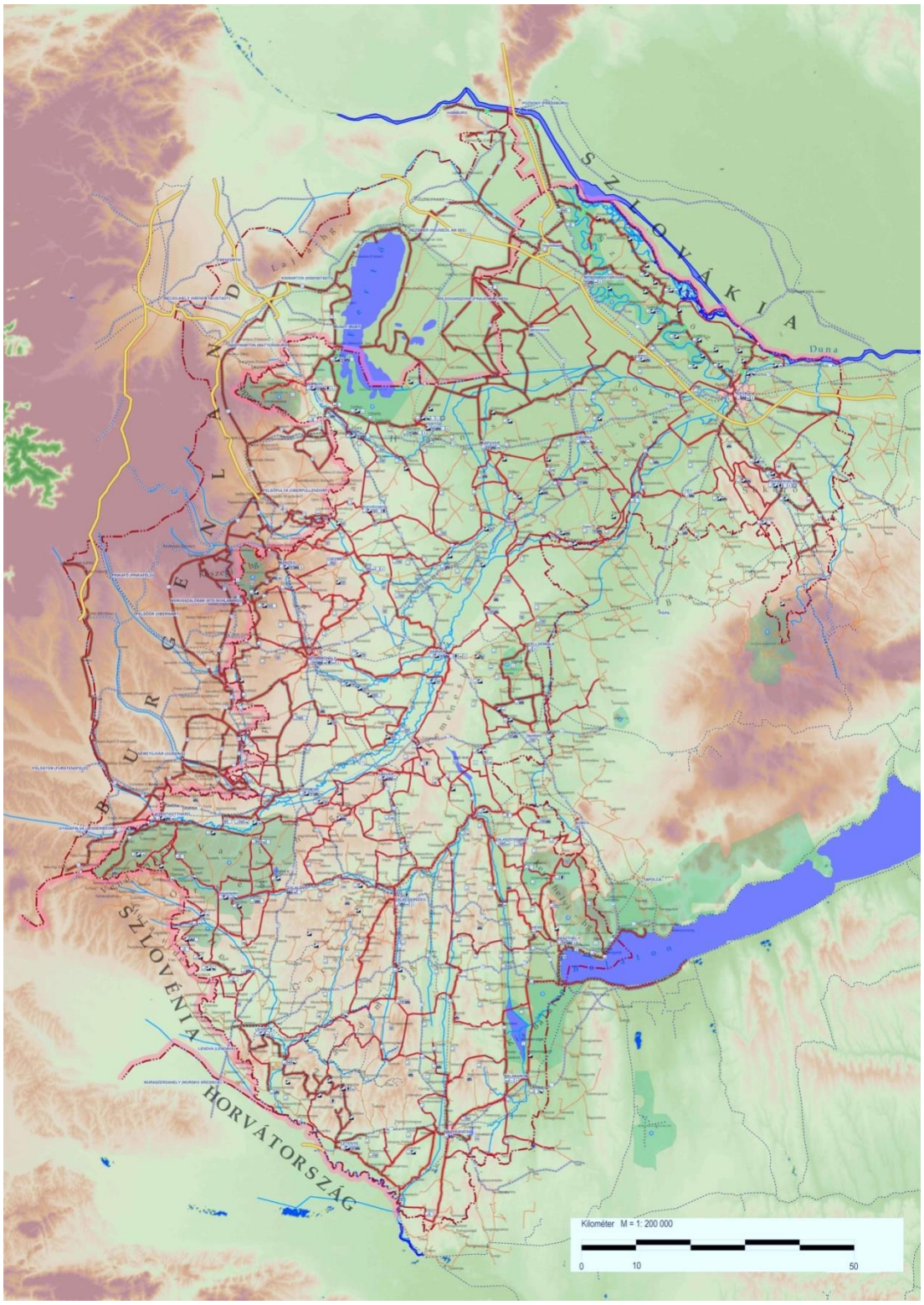

Forrás: http://www.del-zalai-erdotaj.hu/terkep/nyugat_dunantuli_regio_kerekparturisztikai_terkepe.jpg

A horvát oldalon a területet érinti az R3 kerékpáros útvonal, a Vasfüggöny nemzetközi kerékpáros útvonal, a Muramenti Murradweg R2 terep útvonalai, a Međimurje út és a Steinerova út. Ismertségük, kiépítettségük azonban általában még nem elégséges. (http://www.mura-drava-bike.com/en/bic_trase.asp, http://www.visitmedimurje.com/bike/?l=e)

4) Információs táblahálózat, térképek kihelyezése

A MURA ETT térségének professzionális megjelenítése tekintetében elkerülhetetlen egy egységes arculattal bíró információs táblahálózat kiépítése. A térségi együttműködés minden településén el kell helyezni egy, a legfontosabb információkkal ellátott komplex térképet, további fókuszált tartalommal bíró térképeket, táblákat is, pl. a horgászhelyek, kerékpárutak környékén:

- útirányjelző táblák – horgászhelyek, kerékpárutak, éttermek, épített emlékek – távolságadattal, időelérési adattal
- A megjelenített információknak legalább 4 nyelven kell megjelenniük: magyar, horvát, angol, német nyelveken.
- A hagyományos táblainformációkat QR kódokkal is ki lehet egészíteni.

5) Gasztronómia, vendéglátás

A MURA ETT térségének vonzóbbá tétele kapcsán szintén prioritás a vendéglátás, gasztronómia erősítése, melynek a következő aspektusait kell megerősíteni:

- A helyi vendéglátásban részt vevők számára prioritássá kell tenni, hogy tájjellegű ételek is felkerüljenek az étlapra (dödölle, krumpliprósza, a kukoricamálé vagy a bocskorosvargánya-leves).
- Erősíteni kell a térségben már létező gasztronómiai rendezvények, fesztiválok szerepét (dödölle-, rétes-, böllér- és pálinkafesztivál).
- Össze kell gyűjteni a térség helyi (élelmiszer és kézműves) termelőit és termékeit, melyeket kiadványokban és a javasolt közös honlapon kell reklámozni.

6) Applikáció kialakítása

Ma már a modern turizmusfejlesztés fontos aspektusa a digitális technológia alkalmazásának elfogadása. A konkrét fejlesztési javaslatok fontos eleme lenne egy mobilos applikáció kialakítása, amely a közös arculat elemeit és a honlap információit is felhasználva a következő információkkal látná el a turistát:

1. A MURA ETT vonzerőinek bemutatása, leírása
2. A MURA ETT szálláshelyeinek bemutatása, leírása
3. A MURA ETT szolgáltatóinak bemutatása, leírása
4. A MURA ETT programjainak bemutatása, leírása
5. Időjárás információk
6. GPS alapú túraútvonalak megjelenítése

1.1.2. Minősített szálláshelyek kialakítása

A vidéki turizmus területén a minősítendő turisztikai szolgáltatások az alábbiak lehetnek:

- Szálláshelyek
- Vendéglátó-helyek, gasztronómiai szolgáltatók
- Szervezett programok
    - Rendezvények, fesztiválok
    - Kerékpáros-és lovastúra-útvonalak, szolgáltatások
    - Túravezetés
- Információszolgáltatás, tájékoztatás és kommunikáció
- Szakemberek

A MURA ETT területén, különösen a magyar oldalon kevés minőségi és még kevesebb minősített szállást találunk. A vidéki turizmusban használatos és követendő minősítési rendszerek a következők:

- Falusi szálláshelyek – napraforgó rendszer
- Ökoporták – ökoporta rendszer
- Lovaspanziók – patkós rendszer

Javasolt továbbá a térségben kemping fejlesztés is a modern kor turisztikai kihívásainak és igényeinek megfelelően (wifi, családbarát stb.).

A szálláshely-fejlesztés egy másik tényezője lehetne ún, kulcsosházak építése, melyek önellátó családoknak, társaságoknak biztosítanának szállást, de pl. csapatépítő tréningekre is kiválóak lennének.

A szálláshely-fejlesztés kapcsán a Kisfaludy program kiírásait és az egyéb pályázati lehetőségeket folyamatosan figyelni kell.

1.1.3. Minősített szolgáltatók jelenlétének erősítése

A helyi termékek terén javasolt lenne elkészíteni egy helyi termelői lajstromot, illetve felmérni, hogy a helyi termékeket előállító vállalkozók milyen mértékben vennének részt a turisztikai folyamatok alakításában, illetve hajlandóak lennének-e fejlesztéseket végrehajtani a termékeik turizmusban történő bevonása kapcsán. Az ehhez szükséges pályázati lehetőségekről tájékoztatni kell a vállalkozókat.

Ugyanez érvényes a stratégiában már említett vendéglátó-helyek kapcsán is, azok minősítése és minőségének javítása elengedhetetlen.

1.2. Önálló image és arculat kialakítása

A megfelelő minőségű és mennyiségű turisztikai termékek, csomagok, illetve a turisztikai infra- és szuprastruktúra kiépítése után a legfontosabb feladat a MURA ETT önálló turisztikai imázsának, arculatának és a márkaépítésének a kiépítése. Ennek a komplex feladatnak a következő lépéseit kell betartani:

1.2.1. Egységes arculat és márkaelemek, branding kialakítása

A MURA ETT turizmusának márkává történő fejlesztéséhez első körben javasolt a márkásítás, majd azt követően a termékmárka kiépítése. Ezt a folyamatot a követező lépcsők mentén kell kialakítani:

1. Márkaérték felépítéséhez a márkaelemek kiválasztása, amelyek a márkát alkotják
2. A márkaépítés szervezeti kereteinek megteremtése, a felelősök kijelölése
3. A márka erős, kedvező, egyedi márkaasszociációinak bevezetése
4. A márka és a márkaelemek ismertségének megteremtése
5. Márkahűség megteremtése
6. Átvitt, másodlagos asszociációk körének kialakítása

A márkaelemek kiválasztásánál és megformálásánál a márkaépítés alapvető kritériumait kell szem előtt tartani, úgy mint:

- emlékezetes, könnyen felidézhető legyen, meg lehessen különböztetni;
- utaljon a termék előnyeire;
- ésszerű és logikus legyen, utaljon a MURA ETT területének turisztikai vezértermékeire, kitűzött céljaira és egyben a célcsoportok jellemzőire is;
- konzisztens legyen, ne legyenek benne egymásnak ellentmondó elemek;
- rokonszenves és esztétikus legyen, a célcsoportok számára a vizuális és a verbális megjelenés vonzó legyen;
- ne hordozzon negatív jelentést egyik nyelvben sem (illetve a külföldi turisták számára);
- védhető legyen, akár jogilag is (pl. védjeggyé formálás gondolata)

A MURA ETT térségének esetében a márkaelemek a következőkből állhatnak össze:

1. a Mura-folyó, mint húzótényező jelenléte párhuzamosan a térség természeti értékeivel;
2. a térség kulturális öröksége: épített és szellemi öröksége, hagyományai;
3. minősített ökoturisztikai termékek és szolgáltatók;
4. kiforrott turisztikai desztinációk kedvező imázselemei;
5. helyi bio-, öko- és organikus termékek.

A kialakítandó közös arculati elemek a következők:

- logó;
- szlogen;
- arculati kézikönyv;
- honlap;
- tájékoztató táblarendszer kapcsán;
- kiadványok külalakja kapcsán.

1.3. Közös promóció, reklámozás, az ismertség megteremtése

A stratégiában elemzett és felsorolt elemeket el kell juttatni a potenciális turistához, melynek természetesen a megfelelő promóció lesz az eszköze. Ennek a tevékenységnek a legfontosabb javasolt eszközei a következők:

- közös honlap kialakítása (magyar, horvát, német, angol nyelven);
- online marketing kampányok kivitelezése;
    a. Facebook kampány
    b. bannerek, online hirdetések
    c. megjelenés hazai online turisztikai felületeken, pl. turizmus.com;
- hagyományos reklámanyagok, prospektusok, leporellók, térképek készítése;
- turisztikai vásárokon történő megjelenés;

- kapcsolatfelvétel a Magyar Turisztikai Ügynökséggel.

Mindezen tényezők kivitelezésére javasolt lenne egy közös turisztikai marketing szervezet, képviselet kialakítása, melynek segítségével szakértők segíthetnék a helyi vállalkozókat, térségi szereplőket a MURA ETT versenyképes turizmusának kialakításában.

9. Összefoglalás

A Mura- vidék egyedülálló természeti környezetet és potenciált biztosít a turizmus számára, ami jó kiindulási alapot nyújt a turizmus fejlesztéséhez. A szükséges minőségű és mennyiségű infrastrukturális háttér azonban még jelentős beruházásokat követel meg a turisták differenciált igényeinek kielégítéséhez. Ehhez szoros térségi összefogásra van szükség az önkormányzatok, a lakosság és a helyi vállalkozói szféra oldaláról.

Jelen stratégia elemzi a MURA ETT komplex társadalmi-gazdasági helyzetét és konkrét javaslatokat tesz a turizmus fenntartható fejlesztésének elérése érdekében. Fontos leszögeznünk, hogy a turizmus a társadalmi-gazdasági élet egyik, és nem egyetlen szereplője, nem lehet alkalmas a térség strukturális problémáinak teljes mértékben történő megoldására, arra azonban igen, hogy plusz bevételt termeljen a helyi lakosság és a vállalkozói szféra számára, rendezettebb és élhetőbb környezetet biztosítson, így az életminőség javítását érheti el a térségben.

A megjelölt fejlesztési javaslatok létrehozása után azt kell látnunk, hogy a vízi turizmus és részben a kerékpáros turizmus is erős szezonalitással bír, így a legtöbb látogató a hazánkra és Horvátországra általánosan is jellemző nyári periódusban érkezhet a területre, azonban a horgászturizmus kapcsán és leginkább a gasztronómia, borturizmus, túrázás, kerékpározás terén a szezon a tavaszi és az őszi periódusba is kitolhatóvá válhat.

Forrásjegyzék

A MURA Régió ETT Kohézióvizsgálata és Integrált Fejlesztési Stratégiája (2016): Budapest, CESCI, 207 p.

http://muraregio.eu/wp-content/uploads/2017/04/MR_4a_koheziovizsgalat_ITS_CESCI.pdf (2018. 01. 20.)

Adventure Travel Trade Association (2013): Adventure Tourism Market Study. George Washington University. 15 p.

Adventure Travel Trade Association https://www.adventuretravel.biz/ (2018. 02. 01.)

Buckley, R. C. (2006): Adventure Tourism. CAB International. Wallingford, UK. 528 p.

Buckley, R. C. (2010): Adventure tourism management. Amsterdam: Elsevier. 286 p.

Cater, C. (2005): Looking the Part: The Relationship between Adventure Tourism and the Outdoor Fashion Industry. In: Taking Tourism to the Limits, C. S. Page and Aitken, eds., London: Elsevier. pp. 155-163.

Christiansen, D. (1990): Adventure Tourism. In: Adventure Education, J. Miles and S. Priest, eds., State College PA: Venture Publishing. pp. 433–441.

Cloutier, R. (2003): The Business of Adventure Tourism. In: Sport and Adventure Tourism, S. Hudson, ed., USA: Haworth Press. pp. 241–272.

Cooper, C., Hall, C.M. (2008): Contemporary Tourism: An International Approach, Butterworth Heinemann, Oxford. 377 p.

Csapó J., Savella O., Remenyik B. (2011): Aktív turizmus. In: Michalkó G. (szerk.): Turisztikai terméktervezés és fejlesztés. Pécsi Tudományegyetem, Természettudomá-nyi Kar, Pécs 16 p. http://www.eturizmus.pte.hu/szakmai-anyagok/Turisztikai%20term%C3%A9ktervez%C3%A9s%20%C3%A9s%20fejleszt%C3%A9s/book.html

Csapó J. (2016): Az aktív turizmus keresletének vizsgálata a turizmus legújabb trendjeinek tükrében. In: Sportstart 2016(1):2 pp. 13-22.

Csíkszentmihályi, M., Selega, I. (1990): Adventure and the Flow Experience. In: Adventure Education, J. Miles and S. Priest, eds., State College PA: Venture Publishing. pp. 149–155.

Dávid L. (2002): Aktív turizmus. Lifelong Learning Füzetek 3. Debrecen, 137 p.

Dávid L. (2009): Fenntartható horgász-, vadász-, és víziturizmus. Gyöngyös, 159 p.

Dövényi Z. (szerk.) (2010): Magyarország kistájainak katasztere. Budapest: MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, 876 p.

Horváth A. (1999). Turizmus a kultúrában: (kultúra a turizmusban). Budapest: Magyar Művelődési Intézet.

Hudson S. (2003): Sport and Adventure Tourism. The Haworth Hospitality Press, New York–London–Oxford, 324p.

Jónás-Berki, M., Csapó, J., Pálfi, A., Aubert, A. (2015): A Market and Spatial Perspective of Health Tourism Destinations: The Hungarian Experience. International Journal of Tourism Research 17:(6) pp. 602-612.

Kiss R., Eőry E., Hercz Á. (2016): A fiatal írek rekreációs sporttevékenysége (The recreational physical leisure activities of the Irish people). Journal START – Sport, Társadalom, Aktivitás Rekreáció és Turizmus. University of Pécs. 1(1):25-39.

KSH, 2017 www.ksh.hu, http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?&lang=hu (2017. 10. 11.)

Magyar Turisztikai Ügynökség (2016): https://mtu.gov.hu/ (2017. 11. 15.)

Marton G., Jónás-Berki M. (2013): Aktív turizmus pozíciója a Balaton térségében. Modern Geográfia 2013/1:(1) pp. 1-10.

Muramenti Nemzetiségi Területfejlesztési Társulás – Turizmusfejlesztési Terv, 97 p.

Muramenti turisztikai katalógus – HUHR/1101/2.1.4/0004 „Mura Region EGTC, let's plan together, so that our future may connect us"

Nyugat-Dunántúl 2014-2020. évi Regionális Fejlesztési Stratégia, 63 p. Készült: A Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség megbízásából http://www.recom-huat.eu/files/nydregion_lisfejleszt_sistrat_gia.pdf (2017. 10. 15.)

Tomik, R. (2013): Active Sport Tourism – A Survey of Students of Tourism and Recreation. Journal of Tourism, Recreation and Sport Management. 1/2013. pp. 13–20.

Törőcsik M. – Csapó J. (2018): Fogyasztói trendek hatása a turizmusra. 16 p. kézirat, megjelenés alatt.

UNWTO (2017): UNWTO Tourism Highlights, 2017, 16 p. http://mkt.unwto.org/publication/unwto-tourism-highlights (2018. 01. 22.)

Internetes források:

www.szallas.hu(2017. 12. 14)

http://www.baranyavidek.hu/baranyavidek/UserFiles/File/dokumentumok/%C3%96koportarendszer.pdf(2017. 11. 17.)

http://www.baranyazoldut.eu/ (201. 10. 09)

http://www.fatosz.eu/marketing+lehetosegek/iranymutato+a+napraforgos+besorolashoz/iranymutato+a+napraforgos+besorolashoz.html (2018. 01. 21.)

http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ogt002a.html, (2017. 12. 26.)http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ogt008.html (2017. 12. 26.)

http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ogt009.html (2018. 01. 09.)

http://www.redea.hr/en/investment-in-medjimurje/economic-profile-of-Međimurje-county/ (2017. 11. 14.)

http://www.visitMećimurje.com (2017. 11. 29.)

http://www.westpa.hu/ (2017. 01. 19.)

https://mtu.gov.hu/cikkek/a-turizmus-eredmenyei-magyarorszagon (2017. 10. 23.)

https://www.bfnp.hu/hu/mura-menti-tajvedelmi-korzet (2017. 10. 07.)

http://www.mura-drava-bike.com/en/bic_trase.asp (2017. 10. 07.)

http://www.mecsekzoldut.hu/(2017. 10. 07.)

(http://www.balatonize.hu/zalai-borvidek.html) (2017. 10. 07.)

Mellékletek

1. A MURA ETT területi elhelyezkedése Közép-Európában

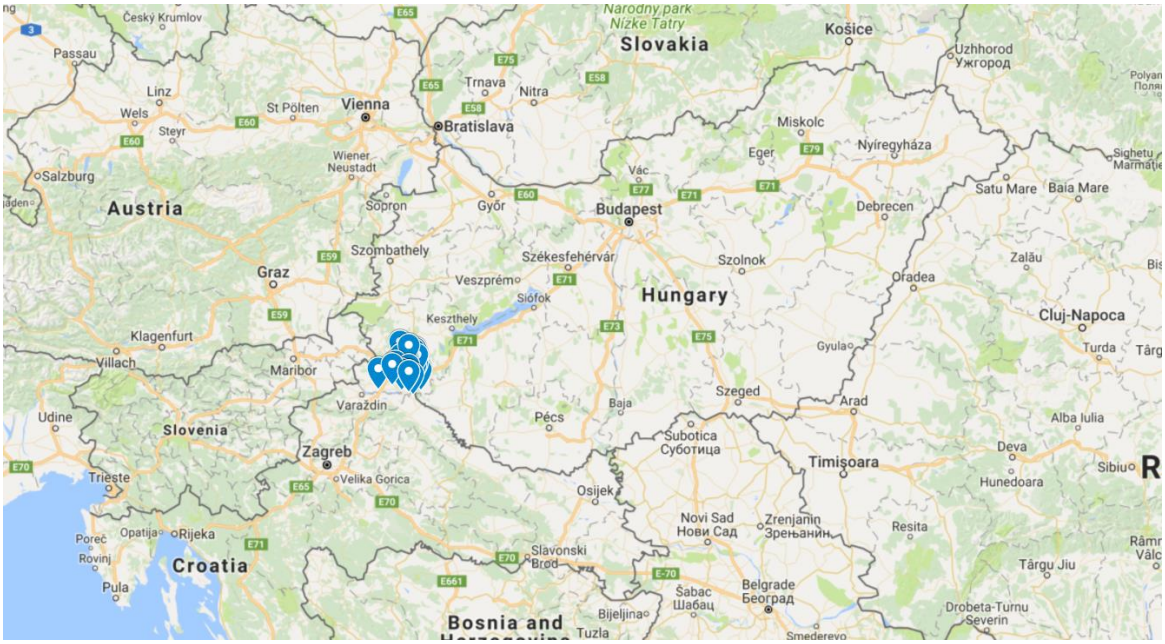

Forrás: google maps

2. A MURA ETT területi elhelyezkedése a magyar-horvát határrelációban

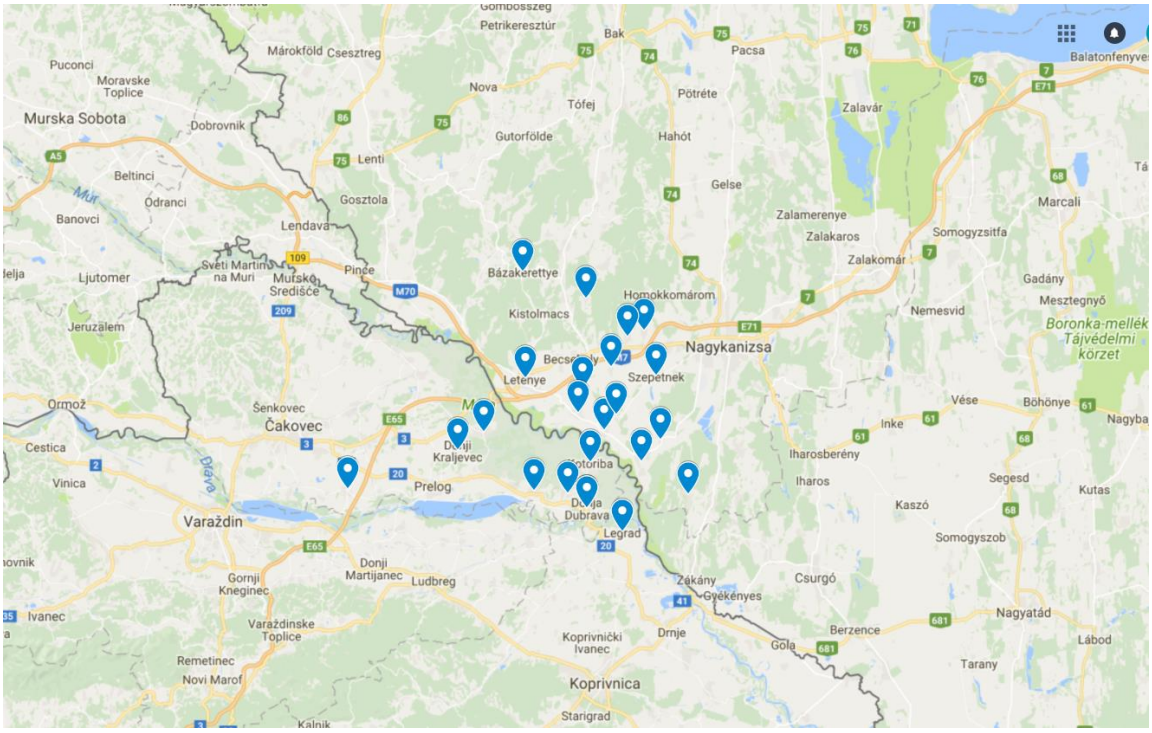

Forrás: google maps

3. A MURA ETT településeinek területi elhelyezkedése a magyar oldalon

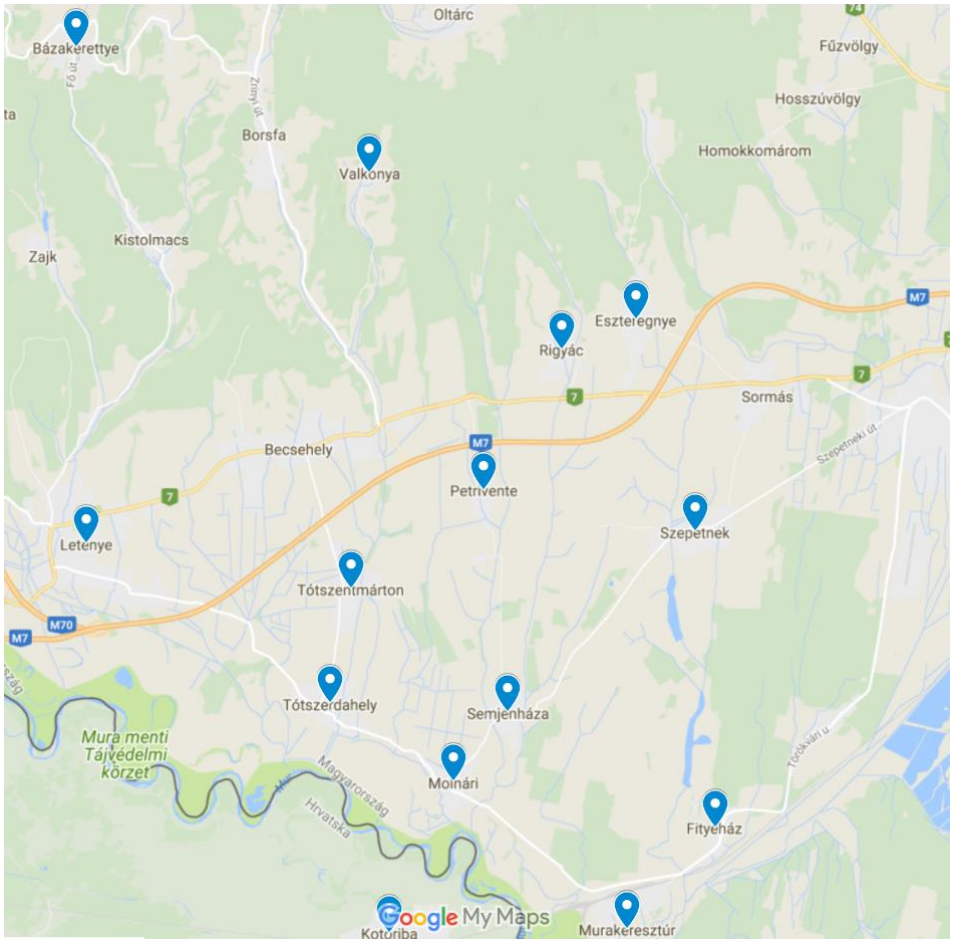

Forrás: google maps

4. A MURA ETT településeinek területi elhelyezkedése a horvát oldalon

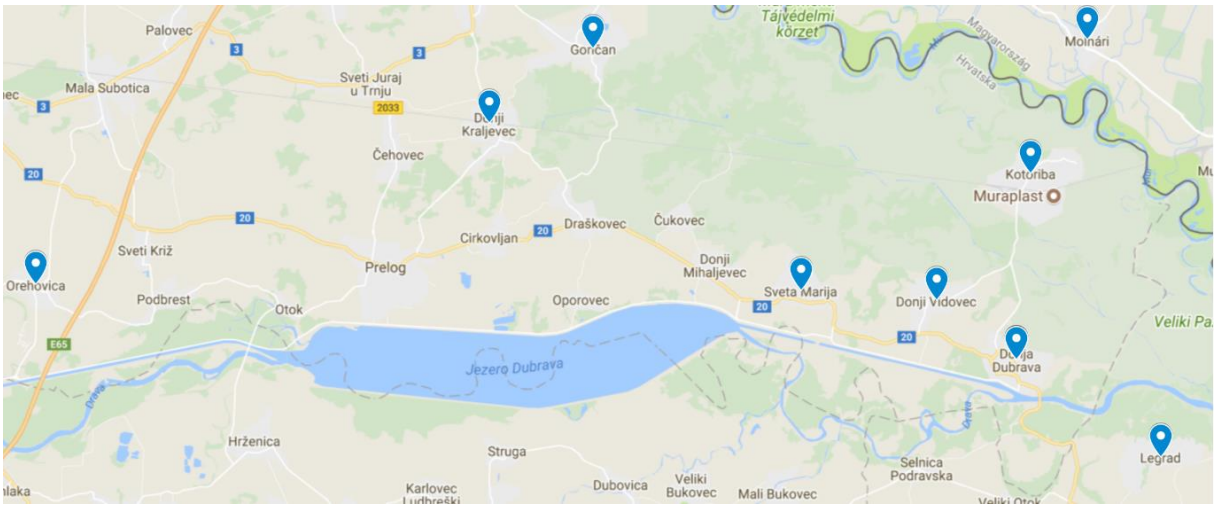

Forrás: google maps